

SOLOMON HALIȚĂ



LAURENȚIU OANEA

PISANII SÂNGEORZENE

**- SPIRITUALITATE, ISTORIE ȘI TRADIȚIE LOCALĂ -
ANUL V, NR. 12(52), DECEMBRIE 2016**

PISANII SÂNGEORZENE

- Spiritualitate, Istorie și Tradiție -

ANUL V, NR. 12 (52), DECEMBRIE 2016

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor FLORIN HODOROGA
teolog ALEXANDRU DĂRĂBAN

REDAȚIA: Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33,
jud. Bistrița-Năsăud; E-mail: florin.hodoroga@gmail.com

Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj; E-mail: adaraban17@yahoo.ro;
alexandrudaraban53@gmail.com

TEHNOREDACTARE: Alexandru Dărăban

Revista poate fi citită pe rețeaua de internet la adresele:

<https://independent.academia.edu/DarabanAlexandru>

<http://en.calameo.com/accounts/3280504>

<https://pisaniiisang.wordpress.com>

Cuprins

CUPRINS.....4

1 DECEMBRIE 1918

Locotenent CERBULESCU, *Frați români!*.....7

Maior TOMESCU GHEORGHE, *Document*.....8

AURICA SÂNGEORZAN, *Trimis-o împăratu' carte – Înrolarea soldaților*.....9

DORIN DOLOGA, *Localitatea Sângeorz-Băi și Marea Unire de la
1 Decembrie 1918*.....13

ALEXANDRU DĂRĂBAN, *Sângeorzenii și Marea Unire*.....19

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI, *Fondurile grănicerești din Năsăud*.....27

MAXIM POP, *Educația colegială –III*.....31

PETRA-PETRESCU (NICOLAE), *Un învățător bun*.....33

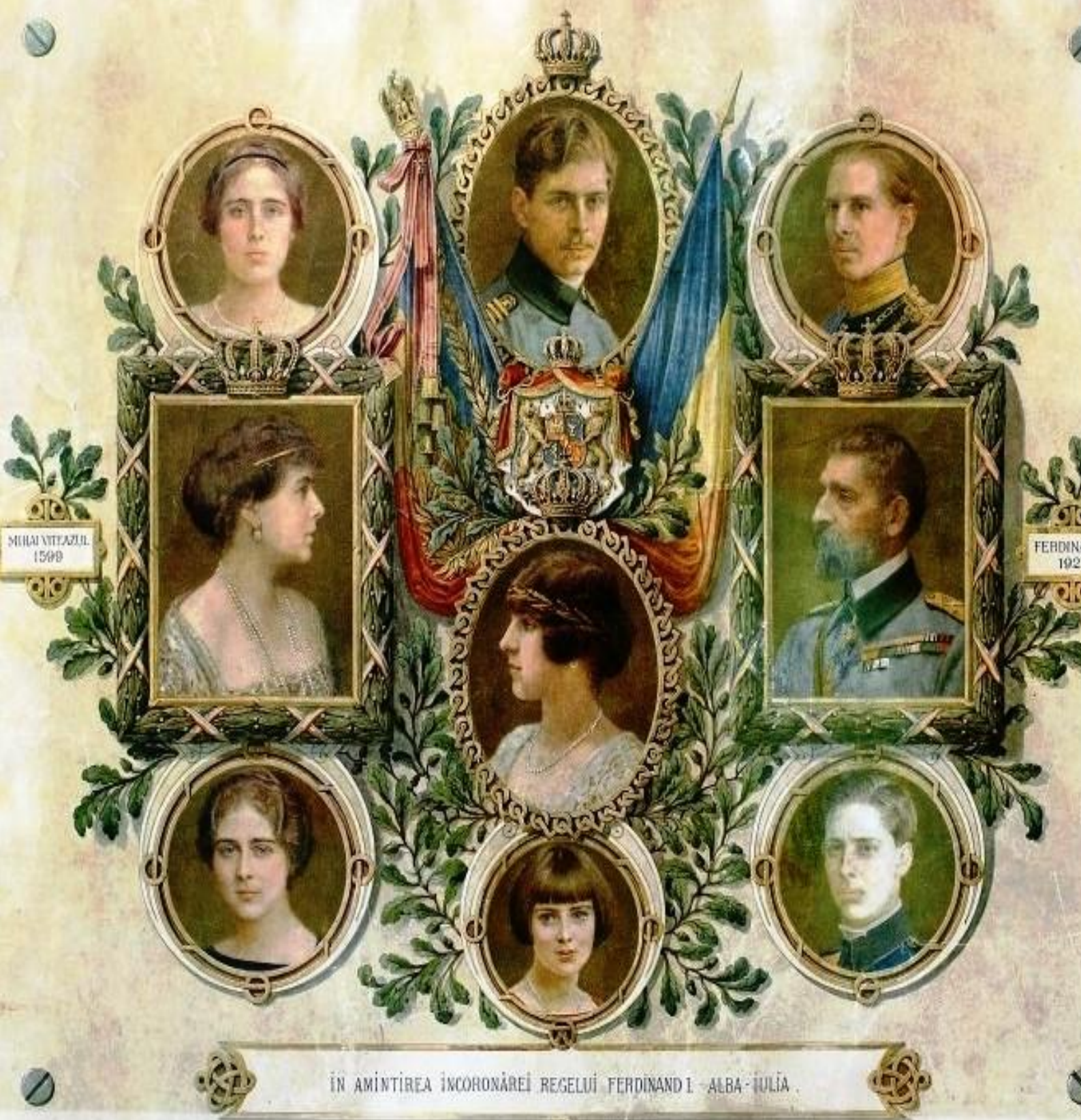
M. DOMIDE, *Sângeorgiu Român*.....36

IULIU MOISIL, *Băile alcalino-muratice de la Sângeorgiu Român*.....38

TRADIȚII

IOSIF CIUNTEREI, *Pe coclaurile Sângeorzului*.....51

Repertoriul bibliografic al revistei „Pisanii Sângeorzene” pe anul 2016.....59



1 DECEMBRIE 1918



SOLOMON HALIȚĂ

LAURENȚIU OANEA

Frați români,

Îndelungată, grea și amarnică ne-a fost așteptarea, multe veacuri știu s-o spuie. Ceasul cel mare a sunat. Lanțurile robiei seculare s-au sfărâmat în tină. Românii din patru părți a lumii, din somn s-au deșteptat.

Uniți în cuget și în simțiri, să contribuim cu toții cu muncă și înțelepciunea noastră la întărirea așezământului României Mari.

Vom binemerita de la viitorime dacă vom ști să fim la înălțimea zilelor mari pe care le trăim.

Cu foștii voștri împilători de ieri, fiți buni așa cum e din firea lui românul. Fiți, mai ales, cu inima largă și le iertați lor căci nu știu ce-au făcut.

Soldații români, frații voștri sosiți aici în Năsăud și pe oriunde merg aduc libertate, dreptate și frăție. Sub pavăza oștirii române, netulburați de nimeni și nimica din afară și dinăuntru. Să purcedem la muncă rodnică și cinstită pentru propășirea noastră și a națiunii române. Iar noi, ostășimea, bazați pe dragostea, înțelepciunea și încrederea noastră, vom sta neadormiți de strajă pe strămoșeștile hotare, Tisa, Dunărea și Marea.

Trăiască frații noștri liberați!

Trăiască Maiestatea Sa Regele Ferdinand al tuturor românilor, Maiestatea Sa Regina și întreaga lor familie!

Comandantul Năsăudului
Locotenent Cerbulescu¹

¹ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (S.J.A.N.B.N.), Fond *Iulian Marțian*, Dosar „Diverse în legătură cu Senatul Național Românesc din Năsăud 1918 (pachet II/6.13), f. 60.

DOCUMENT

Iubiți frați transilvăneni!

Visul Marelui Voievod Mihai Viteazul realizat, înfăptuit de el pentru numai câteva luni acum 318 ani (1600) și risipit prin ura înverșunată și lovitura mișelească a ungarilor, este pe cale de a se înfăptui pe deplin și pentru totdeauna.

Frați români! Armata română este mobilizată din nou și poate acum scriu ca să fi trecut deja a doua oară crestele Carpaților pentru a merge în ajutorul fraților transilvăneni, bănățeni, crișeni și maramureșeni, după cum în februarie 1918 a mers în ajutorul basarabeni și acum șase zile a trecut în ajutorul fraților bucovineni.

Credem că de astă dată tigrii unguri se vor transforma cu totul în iepuri și nu se vor opri decât dincolo de Tisa unde s-ar fi oprit și prima dată, 1918, dacă nu era trădarea rusească.

Dumnezeu s-a milostivit fraților către noi și în mare parte ne-am văzut înfăptuit Marele Ideal, Unirea Tuturor Românilor.

Să nu uităm, însă, frați români, că pentru orice lucru sfânt și mare trebuie lucrat cu toată dragostea și cinstea, fără a căuta însă să ne răzbunăm pe acei care ne-am făcut rău, căci răzbunarea ne împinge la fapte urâte și odată porniți pe povârnișul faptelor rele (crime, furturi) nu ne vom putea opri acolo unde trebuie și de la asupritori, focul se va răsfrânge și asupra fraților nevinovați.

Să arătăm fraților că trăgându-se din două popoare mari, romani și daci, avem și inimi mari, arzătoare. Să iertăm, dar ceea ce ni s-a făcut rău, mai ales de evrei, care sunt și ei oameni și de voim să-i îndepărtăm din mijlocul nostru avem calea pașnică a boicotării a tot ce vine de la evrei, căci nemaicumpărând nimeni de la ei și nemaintrând în relații de nici un fel cu ei, cu siguranță că acest popor obișnuit a câștiga, văzându-se izolat, va pleca singur din mijlocul nostru.

Cu speranța că în curând va suna ceasul sfânt și îndelung așteptat al Unirii, să strigăm fraților într-un glas: Să trăiască Maiestatea Sa Regele Ferdinand I, cel mai bun român din români cu întreaga familie regală, să trăiască Armata Română și conducătorii ei, căci prin sângele vărsat de ea, ne-a învrednicit Dumnezeu a ajunge la acest ceas.

Să trăiască toți frații români și România Mare!

Duce-ți fraților aceste rânduri în satele românești din drumul vostru și arătați tuturor că armatele române vor sosi în curând spre ocrotirea fraților.

La Vatra Dornei, la 30. X. 1918.

Maior Tomescu Gheorghe
Din Regimentul 3 grăniceri¹.

¹ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (S.J.A.N.B.N.), Fond *Iulian Marțian*, Dosar „Diverse în legătură cu Senatul Național Românesc din Năsăud 1918 (pachet II/6.13), f. 58.

Trimis-o împăratu ` carte

- Înrolarea soldaților

AURICA SÂNGEORZAN

*„Ei au salvat lumea; ei și-au vărsat roșul
Dulcele vin al tinereții, și-au risipit anii ce-ar fi
putut veni De muncă și bucurii, și cea de
nesperat, senina, Pe care bătrânii o numesc
vârstă; și pe cei care ar fi putut fi, Fiii lor, și-au
dat nemurirea.”**

Regatul României a intrat în război în data de 14 august 1916. În Marele Război s-au angajat circa 1.600.000 de soldați, dintre care au murit aproximativ 850.000¹. Pentru românii din Transilvania situația a stat diferit. Pentru ei războiul a început cu doi ani mai devreme din cauza faptului că Transilvania făcea parte încă din Imperiul Austro-Ungar. Transilvania a fost implicată în război chiar din primele zile al izbucnirii acestuia². La începutul războiului s-au înrolat un număr de aproximativ 72.000 de români transilvăneni, însă, treptat numărul celor care au mers pe front a crescut. Astfel, la finalul războiului românii transilvăneni care au participat la război a fost de peste 500.000.

Deși nu doreau acest război, soldații au mers pe front cu entuziasm deoarece sperau că acesta o să aducă schimbări majore. Au existat mai multe valuri de înrolare a soldaților. La începutul războiului au fost mobilizați bărbații care erau în floarea vârstei și care reprezentau principala forță de muncă. Un alt val îi viza pe cei mai tineri, care aveau peste 18 ani, iar mai spre final și pe cei mai vârstnici, rămânând acasă doar copiii, bătrânii sau cei bolnavi și neputincioși. Mobilizarea din 1914 a însemnat pentru români transilvăneni un moment

* Rupert Brooke, poezia *Cei morți*. Rupert Brooke a fost poetul romantic favorit al britanicilor. El s-a înrolat cu entuziasm dar nu a luat niciodată parte la lupta pentru ca a murit în 1915. În poemul *Cei morți*, el exprima sentimente patriotice obișnuite trăite de cei aflați la început în război.

¹ Constantin Argintaru, *Monumentul durerii*, Institutul de Arte grafice „Dacia”, 1926, , p 7.

² Liviu Maior, *Doi ani mai devreme*, Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015, pp. 7-14.

AURICA SÂNGEORZAN

crucial deoarece au fost nevoiți să aleagă între sentimentul național și loialitatea față de împărat. Contrar așteptărilor autorităților austro-ungare, mobilizarea românilor transilvăneni a decurs fără conflicte sau probleme, dintre cele două rațiuni primând loialismul față de împărat. Sextil Pușcariu scria „între toate sentimentele ce mă stăpâneau, unul singur mă domina: sentimentul datoriei. Rațiunea nu avea voie să vorbească”, iar P. Nemoianu cunoscut pentru convingerile sale naționale, afirma sincer: „între sentimentul național și iubirea față de Înalțul tron am ales-o pe cea din urmă”¹. Ca și măsuri de precauție, pentru a evita o reacție potrivnică a românilor transilvăneni, guvernul de la Budapesta a dus o politică mai flexibilă în ceea ce privește mobilizarea. Astfel că, în timpul mobilizării, au fost permise purtarea cocardelor tricolore românești și intonarea cântecului *Deșteaptă-te române*. De asemenea, ordinele de chemare și decretele guvernamentale au fost publicate și în limba română, s-a îngăduit purtarea drapelului românesc și au fost iertați cei acuzați pentru delikte politice². Plecarea pe front s-a desfășurat într-o atmosferă ambiguă, amestec de veselie și teamă. Primele săptămâni de luptă pe front au fost încărcate de entuziasmul soldaților români care credeau că sunt chemați să răzbune asasinarea arhiducelui Franz Ferdinand, de la care avea să vină schimbarea în bine a situației românilor transilvăneni. Deși exista acest sentiment de bucurie, persista totuși un sentiment de tristețe generat de conștientizarea faptului că reîntoarcerea soldatului acasă era pusă sub semnul îndoielii. Acest sentiment era resimțit mai ales de femeile care își plâneau soții sau copiii, înțelegând că acel moment al despărțirii putea să fie ultimul prilej de a fi alături de persoana iubită. Octavian Tăslăuanu descrie aceste momente de despărțire astfel „La gară lume multă, răcnete, suspinări și plânsete. Despărțirea unui țăran de nevastă, m-a făcut și pe mine să plâng. E de necrezut ce greu se despart doi oameni ce se iubesc, mai ales când presimt că despărțirea poate fi pentru vecie”³. În momentul intrării în cazarmă, soldații depuneau jurământ de credință împăratului, iar înainte de plecarea pe front îl repetau capelanilor militari. Jurământul rostit de soldați era: „Înaintea Atotputernicului Dumnezeu jurăm sărbătorește, că ne vom purta cu credință și cu ascultare față de Majestatea sa Domnul și Stăpânul nostru, Francisc Iosif I, din mila lui Dumnezeu Împăratul Austriei, Craiul Boemiei ș.a.m.d., și Rege apostolic al Ungariei, și față de legile întărite ale patriei.

Jurăm că vom asculta de Majestatea Sa, de generalii Majestății Sale, de conducătorii și mai marii noștri, că îi vom cinste și-i vom apăra, că le vom împlini ordinele și poruncile în orice slujbă, împotriva oricărui dușman, ori cine ar fi el, pe apă și pe uscat, ziua și noaptea, în

¹ Citat în Liviu Maior, *Sfârșitul loialismului. Primul Război mondial*, în lucrarea *Habsburgi și Români. De la loialitatea dinastică la identitate națională*, Editura Enciclopedică, București, 2006

² Vasile Vesa, *Transilvania în timpul Primului Război mondial (1914-1918)*, în *Istoria Transilvaniei* coordonată de Ioan Aurel Pop, Thomas Nagler, Magyari Andras), Editura Academia Română. Centru de Studii Transilvane, vol.3 (de la 1711 până la 1918), Cluj Napoca, 2008, pp. 467-475.

³ Octavian Tăslăuanu, *Trei luni pe câmpul de război, ziarul unui român, ofițer în armata Austro-Ungară, ce a luat parte, cu glotașii români din Ardeal la luptele din Galiția*, București, Depozitul General: Librăria Stănciulescu, 1915, p 11.

Trimis-o împăratu ' carte - Înrolarea soldaților

bătălii, în atacuri, în ciocniri, și în orice vreme și cu orice prilej vom lupta vitejește și bărbătește; la nici o întâmplare nu vom părăsi trupele, flamurile și tunurile noastre; nici când nu vom intra în niciun fel de înțelegere cu dușmanul nostru, ne vom purta întotdeauna amăsurat legilor de război și în chip vrednic de luptători bravi. Vom trăi și vom muri cu cinste. Așa să ne ajute Dumnezeu! Amin!”¹ Pentru a se evita dezertările sau fraternizarea cu civilii, autoritățile au urmărit ca soldați să fie înregimentați cât mai departe de casă.

La sate s-au înregistrat cei mai mulți soldați înregimentați. Lumea satului, în timpul războiului, a fost martora unei drame repetate de nenumărate ori. Pe de o parte a fost afectată de fiecare dată când se recrutau noi tineri pentru a merge pe front, fiind demoralizată de veștile despre moartea sau rănirea celor plecați, iar pe de altă parte se confrunța cu sărăcia și chiar cu moartea în fiecare zi timp de câțiva ani. Dar, cu toate acestea, a fost nevoită să se obișnuiască și să se adapteze la toate neajunsurile generate de război, a învățat să trăiască și să suporte ideea morții și chiar să o sfideze în anumite situații.

Pe parcursul celor patru ani de război, monarhia austro-ungară avea nevoie din ce în ce mai mult nevoie de soldați. Din această cauză a încercat să mobilizeze în trupele sale un număr cât mai mare de români transilvăneni.

Un factor important care a dus la creșterea numărului de recrutări și mobilizări pe front este creșterea numărului de persoane care dezertează. Din anul 1915, entuziasmul începe să se transforme în teamă, decepție și în deznădejde. Din anul 1915 devine din ce în ce mai evidentă destrămarea Imperiul Austro-Ungaria, iar acest lucru duce la dezertarea și trecerea la inamic a soldaților români. Acest lucru se amplifică în anul 1916 când România intră în război de partea Antantei și nu ca aliată a Imperiului Austro-Ungar, conform tratatului secret încheiat între cele două state cu ceva timp înainte de izbucnirea războiului. Dar acest lucru a dus la o verificare mai strictă a regimentelor austro-ungare care aveau în contingentul ei soldați români de către autoritățile maghiare. Pe frontul din Galiția au avut loc cele mai multe dezertări din rândurile soldaților români din armata austro-ungară. Un efectiv de aproape 39 000 dintre ei s-au predat rușilor. Marele stat major al armatei române a încurajat aceste mișcări de dezertare a soldaților adresându-le un manifest: „De astăzi locul vostru nu este în armata austro-ungară, părăsiți rândurile sale, veniți sub steagul român fără rezerve, să luptați împreună pentru fericirea noastră și a voastră. Veniți să înfăptuim România Mare!”². Intrarea României în război alături de Antanta a adus cu sine dorința românilor aflați prizonieri în Rusia, să se înroleze în armata română. Astfel că o parte din soldații prizonieri în Rusia, la Darnița au fost înrolați ca voluntari în Regimentele 3 Olt, 19 Caracal, 26 Rovine din Corpul 1 al Armatei Române. Din cauza numărului mare de dezertori, comandamentul armatei imperiale a decis retragerea Regimentului 64 de pe linia frontului, fiind format dintr-un număr mare de români care au fost anchetati și pedepsiți. Dezertorii sau cei care refuzau să se supună ordinelor erau judecați de Curți Marțiale, condamnați la moarte prin împușcare sau spânzurare. O altă măsură luată de autoritățile imperiale a fost

¹ *Ibidem*, pp. 26-27.

² Liviu Maior, *Sfârșitul loialismului. Primul Război mondial...*, pp. 127-145

AURICA SÂNGEORZAN

transferul regimentelor care aveau în componența sa români pe alte fronturi, în special cel italian, cât mai departe de teatrul operațiunilor din România¹.

Ordinele de recrutare îi vizau pe toți, indiferent de categoriile sociale: învățători, preoți, orășeni și țărani. Inițial, grupa de vârstă pentru soldații recrutați era cuprinsă între 18 și 42 de ani. Dar, din cauza prelungirii războiului, ordinele de recrutare încadrau tot mai mulți soldați cu o durată mai largă de ani. Erau recrutate și persoanele care au servit la miliții și depășeau vârsta de 42 de ani. Din anul 1915, recrutarea îi viza pe tinerii cu vârste cuprinse între

18 și 20 de ani. Din ianuarie 1916, vârsta pentru recrutare s-a extins până la 55 de ani². Un exemplu în acest sens este situația din satul Poiana Ilvei, unde mobilizarea s-a anunțat prin baterea tobei și afișarea de publicații tipărite în 1 august 1914. Ostașii cuprinși în prima parte a statisticii s-au întors acasă sănătoși. Situația s-a înrăutățit, însă din 1916, când în sat au mai rămas femeile, copiii și tinerii până în 18 ani, bătrânii peste 50 de ani, iar dintre bărbații cuprinși între vârstele 19 și 50 de ani erau inapți (orbi, șchiopi, surdo-muți, bolnavi de tot felul)³. Un soldat de pe front descria în versuri la ce fel de greutate era supus din cauza vârstei înaintate: „Foaie verde de măr rupt/ Cine-n lume-a mai văzut/ Omul care a trecut/ Trecut de 50 de ani/ Să se bată cu dușmani,/ Să-și lase casa, soția/ Neamurile și moșia/ Și să meargă-n țări străine/ Și nu poți vorbi cu nime/ Neamțule ți-a fi păcat/ Că așa rău i-ai mestecat/ De nu sunt doi dintr-un sat./ Amară-i viața grea/ Amară-i viața mea./ Că de ștând n-am fost cătană/ Fără-acum când nu-s de samă/ Nu-s de treabă că-s bătrân/ Nu mă pot ținea la drum./ Drumu-i rău, nepisocat/ Și eu bătrân de umblat”⁴.

Participarea ardelenilor la război nu le aducea libertatea mult râvnită sub ocupația maghiară. Pe lângă intrarea României în război, anul 1916 a mai adus o schimbare, aceea a morții împăratului austriac Francisc Iosef. Odată cu moartea acestuia, românii se simțeau eliberați de jurământul de credință față de împărat, având astfel un motiv în plus pentru a dezerta și a se înrola în armata română.

Primul război mondial a produs un impact deosebit în mentalitatea colectivă. O parte dintre soldații români deși probabil au mai luptat pentru apărarea patriei, nu au mai întâlnit niciodată un război de asemenea dimensiuni. Chiar dacă la început în rândurile soldaților este prezent entuziasmul și credința că războiul va fi unul de scurtă durată, treptat acesta dispare lăsând locul sentimentului profund de frică și oboselii.

¹ *Ibidem*.

² Ioana Elena Ignat, *Participare și mobilizare în Transilvania în Primul Război Mondial*, Academia Română Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2015, pp. 124-125

³ Ofilat Varvari, *Comuna Poiana Ilvei, Pana la începutul mileniului trei*, Editura Napoca Star, Cluj, 2004.

⁴ Versuri din poemul „O iubita mea muere”, scrisă de Demian Flama din Rodna Veche, adunate în volumul Emil Precup, *Dor și jale...*, p. 34

LOCALITATEA SÂNGEORZ BĂI ȘI MAREA UNIRE DE LA 1 DECEMBRIE 1918

Dorin Dologa

Unirea din anul 1918 a fost rezultatul acțiunii unor mari personalități, oameni cu dragoste de țară și al eforturilor militare ale românilor. Până la împlinirea idealului național, acela de a se uni în cadrul unui singur stat, românii au parcurs un drum marcat de jertfe.

La izbucnirea primului război mondial România și-a declarat neutralitatea. Acest fapt a provocat dezamăgirea românilor din Transilvania și furie în Austro-Ungaria și Germania, țări cu care România încheiase un tratat secret de alianță, dar poziția adoptată de Vechiul Regat era una realistă. Stat mic, lipsit de industrie și de o armată puternică și înconjurată de imperii cu tendințe anexioniste, România trebuia să acționeze cu atenție. Adevărata diplomatie o fac statele mici. Statele mari recurg la forță pentru a-și atinge obiectivele, dar statelor mici le este mai greu să folosească acest mijloc. Prin concepția care a stat la baza lui și prin progresele tehnice înregistrate în ceea ce privește armamentul, primul război mondial a fost unul de nimicire. Referindu-se la intrarea României în război de partea Antantei în anul 1916, ministrul Austro-Ungariei la București, Ottokar von Czernin, declara: „Războiul acesta va fi un război de exterminare. Dacă suntem învingători, desființăm România. Dacă suntem învinși, nu va mai exista nici o Austro-Ungarie”¹.

Prin declararea neutralității cercurile politice românești au avut în vedere obținerea timpului necesar pentru desfășurarea negocierilor cu Antanta pentru recunoașterea drepturilor românești. Având de împlinit idealul național al eliberării românilor aflați sub ocupație străină România nu putea rămâne neutră. Primul ministru Ionel Brătianu era conștient că România va sângera - și România a sângerat, dar era convins de faptul că singura cale pentru împlinirea idealului național era ca România să intre în război și că momentul era unul favorabil. În perioada respectivă lumea era așezată pe un asemenea complex de relații care făceau din război, în anumite împrejurări, o cale principală de rezolvare a litigiilor, de câștigare a drepturilor. România nu putea schimba această stare de lucruri, nu putea lupta împotriva unei ordini internaționale sprijinită pe interesele marilor puteri. Înțelegând această realitate, cercurile oficiale, de decizie, ducând o politică pragmatică, sprijinită pe realitatea

¹ Aurel V. David, „Războiul informațional al României cu puterile centrale în perioada așa-zisei neutralități”, în *Vitralii. Lumini și umbre*, anul VII, nr. 27, iunie-august 2016, p. 65.

Dorin Dologa

faptelor, angajând România în conflict, s-au străduit să obțină condițiile cele mai avantajoase cu putință, să intre în război într-un moment favorabil, să obțină realizarea obiectivelor militare și politice cu sacrificii minime, materiale și umane. Din nefericire, însă, aceste obiective nu au putut fi atinse. Momentul intrării în război nu a fost ales de România, ci i-a fost impus într-un moment în care situația de pe fronturile de luptă era defavorabilă Antantei¹. În vara anului 1916 Antanta a pus România în fața alternativei de a intra în război „acum ori niciodată”². În Consiliul de coroană din august 1916 Brătianu a specificat că idealul României era unitatea națională a tuturor românilor și de aceea ea nu putea rămâne la nesfârșit neutră în războiul care se desfășura, fără să sufere o moarte morală rușinoasă, deoarece împrejurările de atunci nu vor exista niciodată în viitor³. Chiar dacă a participat la un război imperialist România nu a fost mânată de dorința de cotropire. Obiectivele românești erau din punct de vedere moral pe deplin justificate.

După ce Armata Română și-a demonstrat slăbiciunea în anul 1916, Aliații se gândeau în mod serios să nu mai susțină obiectivele de război ale României. Victoriile de la Mărășești, Mărăști și Oituz au jucat un rol crucial în convingerea Antantei de a-și respecta promisiunile făcute prin tratatul încheiat cu România în anul 1916⁴. Chiar și așa la tratativele de pace începute în luna ianuarie 1919 i s-a reproșat României faptul că a încheiat o pace separată, deși aceasta nu avea altă soluție în condițiile în care Rusia încheiase pacea cu Puterile Centrale. În această situație Ionel Brătianu a decis să joace cartea armatei. El a ordonat Armatei Române care se oprise pe râul Mureș pentru a nu influența hotărârile luate la Alba Iulia să înainteze până pe linia Oradea-Arad, punând statele europene în fața faptului împlinit.

La începutul primului război mondial frunțașii românilor din Transilvania au sondat cercurile politice de la București cu privire la atitudinea pe care trebuiau să o adopte. Conducătorii României i-au sfătuit pe liderii românilor transilvăneni să nu se opună mobilizării lansate de către autoritățile austro-ungare. În acest fel represaliile oficialităților austro-ungare împotriva românilor transilvăneni au fost diminuate. Frunțașii românilor din Transilvania au dat o serie de declarații de fidelitate față de Imperiul austro-ungar. Asemenea declarații erau însă doar de circumstanță, ele fiind inspirate chiar de la București. Ionel Brătianu sfătuisese conducerea Partidului Național din Transilvania să adopte o atitudine precaută și moderată care să-i asigure ființa și existența pentru evenimentele hotărâtoare care aveau să urmeze⁵. Nu toți membrii Partidului Național Român s-au conformat acestei recomandări. Vasile Goldiș a refuzat semnarea declarației de fidelitate față de guvernul

¹ *Istoria Românilor. Epoca Modernă*, Chișinău-Galați, 1992, pp. 130-131.

² Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2002, p. 257.

³ Dumitru Suci, *Destine istorice. Românii transilvăneni spre Marea Unire 1848-1919. Studii*, Editura Academiei Române, București, 2006, p. 321.

⁴ Glenn E. Torrey, *România în primul război mondial*, Meteor Publishing, București, 2014, p. 273.

⁵ Dumitru Suci, *op. cit.*, p. 320.

LOCALITATEA SÂNGEORZ BĂI ȘI MAREA UNIRE DE LA 1 DECEMBRIE 1918

Tisza în condițiile intrării României în război împotriva Austro-Ungariei, asumându-și un mare risc.

În timpul primului război mondial din Sângeorz-Băi au fost mobilizați în cadrul armatei austro-ungare un număr de 798 de locuitori, mai mulți decât din oricare altă localitate din zona Năsăudului. Dintre aceștia un număr de 733 locuitori au fost trimiși în linia întâi, 64 de locuitori au fost cuprinși în cadrul serviciilor auxiliare, la partea sedentară, iar 1 a fost arestat și internat. Dintre aceștia 117 au și-au pierdut viața în timpul luptelor de pe front, 8 au încetat din viață în închisori, în pribegie, sau în spital în urma rănilor și a bolilor, 31 au dispărut, 43 au rămas invalizi, iar 66 au fost răniți și s-au vindecat. În urma celor căzuți au rămas 65 de văduve și 135 orfani de război¹. Mulți dintre locuitorii din Sângeorz-Băi care au fost încorporați în cadrul armatei austro-ungare și au căzut prizonieri s-au înrolat ca voluntari pentru a lupta alături de Armata Română. Un număr de 21 de voluntari din Sângeorz-Băi au fost propuși pentru a fi decorați². Printre aceștia s-a numărat și Emil Buia, care a participat la luptele de la Mărăști³. Conform recensământului din anul 1910 la Sângeorz-Băi existau 774 de case. Localitatea avea 3462 locuitori, dintre care 1724 erau bărbați și 1738 erau femei⁴. Comparând numărul caselor cu cel al locuitorilor mobilizați, constatăm că la Sângeorz-Băi din fiecare casă unul sau mai mulți membri ai familiilor respective a plecat pe front. Românii din Sângeorz-Băi au fost încorporați mai ales în cadrul regimentelor 32 honvezi din Dej și 63 infanterie din Bistrița, dar și în cadrul regimentelor 62 infanterie din Târgu Mureș, 64 infanterie din Orăștie, 82 infanterie din Odorheiu Secuiesc, 11 honvezi, 35 artilerie din Cluj, 16 obuziere din Sibiu, în Batalionul 23 vânători din Târgu Mureș, sau în Compania de lucrători militari V/29 și trimiși pe fronturile din Serbia, Galiția, Italia și Franța, iar în anul 1919 în cadrul Regimentului 100 infanterie română. Dintre locuitorii din Sângeorz-Băi care au fost mobilizați în cadrul armatei austro-ungare și trimiși pe front, sublocotenentul Iustin Sohorca ne-a lăsat un jurnal de front. La 15 ianuarie 1915 acesta nota în jurnalul său: „...Mă rog să ferească Dumnezeu pe poporul nostru care ca și acești poloni este subjugat de relele fără folos ale unui război înscenat pentru niște himere (...). Să nu-l ferească însă când acel război ar folosi la un (...)⁵. Fiind ofițer pe front Iustin Sohorca nu putea să-și exprime liber ideile. Nu știm cu precizie ce avea în vedere Iustin Sohorca atunci când spunea ca poporul român să nu fie ferit de război dacă acest lucru ar folosi la anumit lucru pe care nu îl numește însă, în condițiile în care în anul 1915 România nu intrase încă în război.

¹ Serviciul Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale (în continuare S.J.B.N.A.N.), *Colecția personală Leon Bancu*, dosar 1, f. 1.

² Idem, *Fond personal Dumitru Nacu*, dosar 1, f. 2 v.

³ Mircea Vlădică, *Sângeorz-Băi. Veche vatră de credință și cultură românească*, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2003, p. 304.

⁴ Traian Rotariu (coordonator), *Recensământul din 1910. Transilvania*, Editura Staff, București, 1999, pp. 156, 158.

⁵ Iustin Sohorca, *Jurnal de front (1914-1915), II*, în „Pisanii Sângeorzene”, Anul IV, nr. 10 (38), octombrie 2015, p. 37.

Dorin Dologa

Și cei rămași acasă au avut de suferit. În perioada 1915-1917 edificiul Școlii din Sângeorz-Băi a fost transformat în spital militar. Cu această ocazie cea mai mare parte a mobilierului, materialului didactic, precum și biblioteca și arhiva școlii au fost aproape complet distruse. Prelegerile școlare se desfășurau în case particulare sau în săli puse la dispoziție de către Primăria și Biserica din Sângeorz-Băi. În această situație învățământul a stagnat. În anul 1916 cele două clopote ale bisericii din centrul comunei Sângeorz-Băi, un clopot de la biserica „de peste apă” precum și clopoțelul Școlii din Sângeorz-Băi au fost rechiziționate de către autoritățile austro-ungare. Statul austro-ungar a făcut mai multe împrumuturi de război forțate. În comuna Sângeorz-Băi au fost rechiziționate fondurile culturale adunate de „Reuniunea de citire și cântări” și de către corul bisericesc. Fondul „Reuniunii de înmormântare” din Sângeorz-Băi a fost de asemenea rechiziționat¹. Femeile au trebuit să ia locul bărbaților mobilizați pe front și să rezolve treburile gospodărești, alimentele au început să lipsească, iar moneda s-a devalorizat. Activitatea economică și culturală din Sângeorz-Băi a stagnat în perioada primului război mondial.

Sfârșitul primului război mondial a adus alte distrugerii. Aflate în retragere, trupele austro-ungare s-au dedat la jafuri prin gospodăriile locuitorilor din Sângeorz-Băi, jafuri la care au luat parte prizonieri de război ruși și italieni evadați din lagărul de la Poiana Ilvei, care lucrau la tunel și la drumurile de pe Valea Silhoasei².

Alexandru Mărcuș, membru în Consiliul Național Român din comuna Sângeorz-Băi, împreună cu alți fruntași au devastat hotelul comunal, ducând toată mobila și lenjeria. Astfel de lucruri se întâmplă și nu sunt ieșite din comun în perioada respectivă. Alexandru Mărcuș a dus lenjeria și vesela fiului său, profesorul Emil Mărcuș din Năsăud. Inundația care a avut loc la Năsăud după primul război mondial a afectat și casa profesorului Emil Mărcuș, ocazie cu care toate lucrurile acestuia au fost distruse³.

Pentru menținerea ordinii s-au înființat gărzile naționale. Menținerea ordinii în comuna Sângeorz-Băi a fost încredințată gărzii naționale condusă de Iustin Sohorca, având sprijinul primarului Gavrilă Oproaie, a notarului (secretarului) Teodor Marțian și a casierului Ioan Ogâgău. Garda națională a funcționat până în primăvara anului 1919 când în comuna Sângeorz-Băi a sosit o companie a Armatei Române condusă de un căpitan, care a organizat postul de jandarmi⁴. Consiliile naționale comunale erau compuse din 8-12-24 membrii, în funcție de importanța comunei, iar gărzile naționale comunale numărau între 8 și 120 de membrii⁵.

Localitatea Sângeorz-Băi a avut reprezentanți de seamă în realizarea Marii Uniri. Trimis al guvernului de la Iași, Solomon Haliță a avut consfătuiri cu membrii Consiliului Național Român la Dej, Cluj și Alba Iulia. La Alba Iulia Haliță s-a străduit să-i convingă pe

¹ S.J.B.N.A.N., *Colecția personală George Uza*, dosar 34, ff. 153, 155.

² Mircea Vlădică, *op. cit.*, p. 305.

³ Andreea Salvan, „Pavel Tofan - Memorii din 1918”, în Lazăr Ureche, Adrian Onofreiu, Iosif Uilăcan, ș.a., *Bistrița. 90 de ani de la Marea Unire*, Editura Barna` s, Bistrița, 2008, p. 90.

⁴ S.J.B.N.A.N., *Colecția personală George Uza*, dosar 34, ff. 159, 161, 163, 165.

⁵ Laurențiu Oanea, *Năsăudenii și Unirea Ardealului*, în „Plaiuri năsăudene”, Anul I, nr. 8, 1 decembrie 1943.

LOCALITATEA SÂNGEORZ BĂI ȘI MAREA UNIRE DE LA 1 DECEMBRIE 1918

aceștia ca proclamația care urma să fie emisă cu ocazia unirii să nu conțină diverse angajamente față de minorități, deoarece Transilvania, ca parte a viitoarei României, nu putea lua hotărâri pentru toată România și pentru că nu se putea ști dacă aceste angajamente urmau să fie conforme cu politica statului întregit. La rândul său Laurențiu Oanea a participat la consfătuiri cu membrii Consiliului Național Român la Arad și Alba Iulia. Laurențiu Oanea arăta că la ședința de la Alba Iulia s-a luat decizia ca proclamația de unire să nu conțină termenii de Regatul România sau numele regelui pentru a nu da ocazia unor posibile provocări ale adeptilor ideilor republicane¹. Laurențiu Haliță a fost unul dintre secretarii Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia. Unele voci au susținut la Alba Iulia ideea unei autonomii pronunțate a Transilvaniei. Alexandru Vaida Voievod a combătut aceste idei arătând pe bună dreptate că românii din Transilvania nu puteau pretinde autonomia, deoarece nu ajunseseră acolo numai prin ei înșiși, doar prin forțe proprii. Autodeterminarea națională a fost strâns legată și determinată de Războiul de Întregire Națională, de concursul și protecția Dinastiei, a guvernului și a Armatei Regale Române. Până la urmă nici ajutorul Vechiului Regat nu era suficient. În fond Puterile Centrale au fost învinse în primul rând de Franța, Anglia, S.U.A. și abia în al cincilea sau al șaselea rând de România. Dacă Germania și Austro-Ungaria și-ar fi menținut controlul asupra Europei Centrale și Răsăritene n-ar fi existat nici o Alba Iulie². Puterile învingătoare și-au impus propriul sistem politic, cel democratic.

Delegația care a reprezentat localitatea Sângeorz-Băi la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia a fost alcătuită din preotul Aurel Chintăuan, învățătorul Ioan Marcu, doctorul în drept Laurențiu Oanea, inginerul Emil Buia și subprimarul Artenie Alexi. Primarul Gavrilă Oproaie și sublocotenentul Iustin Sohorca au primit însărcinarea să rămână în localitate și să mențină ordinea³.

Rememorând evenimentele în succesiunea lor, tratativele diplomatice, războiul, organizarea consiliilor, a gărzilor naționale și a adunării de la Alba Iulia, în condițiile în care principiul autodeterminării naționale era unul nou, românii transilvăneni abia ieșiseră de sub stăpânirea străină, mare parte din România se elibera și ea de sub ocupația armatelor străine, în Transilvania agenți provocatori îi îndemneau pe români să adere la Republica Ungară în schimbul unor promisiuni sau să comită distrugerii pentru a se compromite în fața Europei, iar unii soldați care se întorceau din Rusia sau treceau prin Budapesta în drum spre casă erau contaminați de idei bolșevice, putem spune că Marea Unire a fost o realizare istorică de excepție.

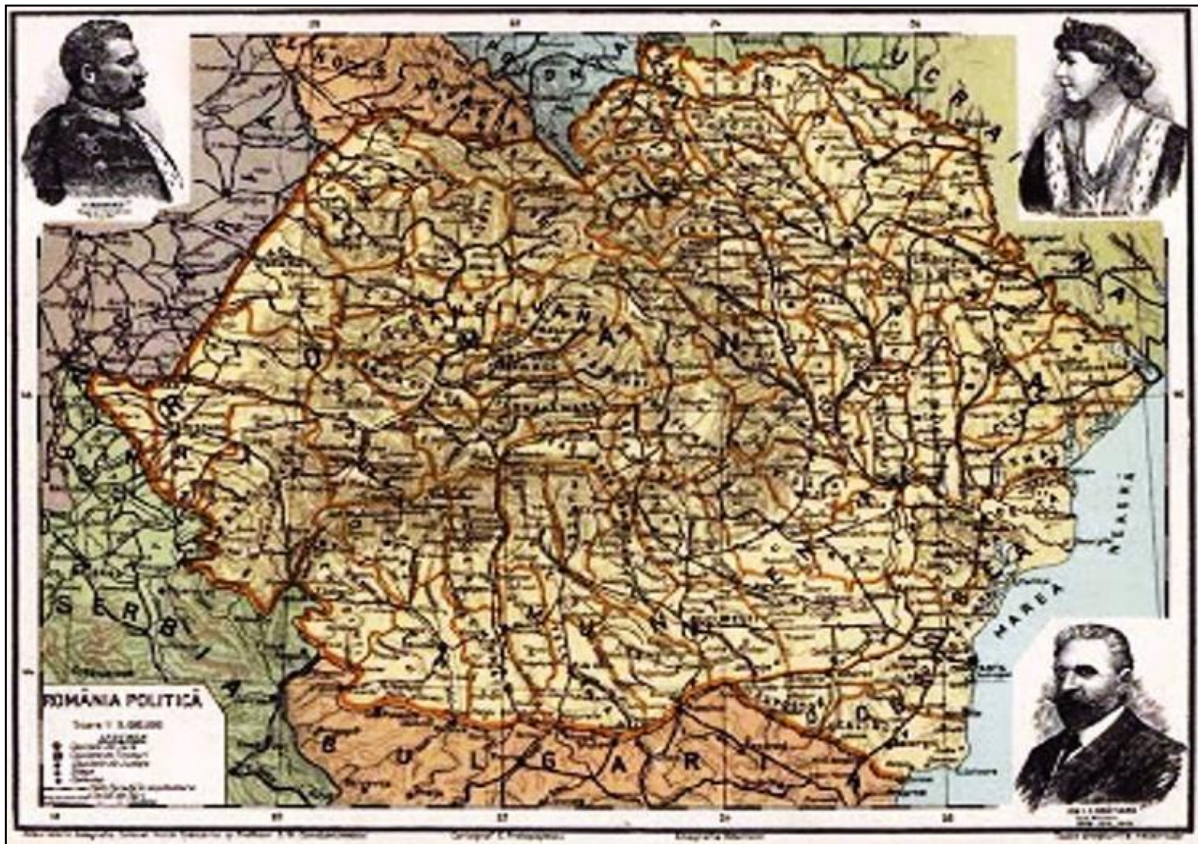
¹ Iosif Uilăcan, *Granița culturală*, Editura „Nova Didactica”, Bistrița, 2008, pp. 199, 200, 209, 211; social democrații spuneau că au cerut ca proiectul de rezoluție care urma să fie citit în fața Adunării Naționale de la Alba Iulia să prevadă faptul că Transilvania, Banatul, Crișana și Maramureșul se uneau cu România nu cu Regatul român deoarece în timp ce regatul este trecător, România este veșnică – Florea Grapini, *Enea Grapini și ziua cea mare*, București, 1999, p. 141.

² Dumitru Suci, *op. cit.*, pp. 361, 371, 383.

³ Mircea Vlădică, *op. cit.*, p. 306.

Dorin Dologa

Supraviețuirea pe durata lungă a istoriei se poate face doar ca națiune, ca întreg. Națiunea este acea comunitate care trăiește pe un anumit teritoriu și care are amintiri comune. Suntem uniți prin limba română și prin amintiri comune. Românii au trăit împreună Marea Unire din anul 1918. Astăzi ne revine sarcina de a întări Marea Unire prin mobilizarea tuturor resurselor materiale și intelectuale de care dispunem astfel încât succesul politic și diplomatic obținut în anul 1918 să se transpună în beneficii resimțite în mod real de fiecare român.



SÂNGEORZENII ȘI MAREA UNIRE

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Marele act al Unirii românilor săvârșit în ziua de 1 Decembrie 1918 la Alba-Iulia, cetate sfântă a Neamului, este împletit cu o importantă contribuție a luptătorilor sângeorzeni.

Ivirea soarelui libertății și înfăptuirii României Mari s-a petrecut în ziua de 28 octombrie 1918 când a venit la conducerea țării guvernul condus de generalul Coandă. În aceeași zi noul prim-ministru a remis, la Iași, reprezentanților Puterilor Antantei și telegrafia în același timp și legațiunilor României din Paris, Londra și Roma o notă, în care declara: *România, atât din punctul de vedere moral, cât și politic, are dreptul la înfăptuirea revendicărilor ei. Ea știe că aliații îi recunosc acest drept în virtutea principiilor, ai căror reprezentanți sunt, și care au fost formulate de președintele Wilson atunci când a declarat că soluțiunile războiului izvorăsc din însăși natura lui și din împrejurările războiului. Tot ce pot face oamenii de stat sau adunările, a zis atunci președintele Wilson, este de a le înfăptui.*

Într-adevăr, chestiunea românilor din Ungaria s-a impus prin însăși natura ei în ziua în care principiile de justiție, de independență și de libertate a popoarelor când prin tratatul de la 4 august 1916 aliații s-au obligat să asigure unitatea lor națională¹.

Stările de lucruri din Transilvania erau urmărite cu mare încordare în capitala Moldovei, îndeosebi de către românii ardeleni. *Noi cei de origine din Ardeal – nota Haliță – aveam zilnic consfătuiri și părerea predominantă era că trebuie să ne convingem în mod pozitiv de starea reală a lucrurilor, de intențiile pe care le au Comitetul Partidului Național și capii bisericii române, deoarece știrile vehiculate de către refugiați răspândeau faptul că se intenționează proclamarea autonomiei Ardealului sau a republicii².*

Pe la sfârșitul lunii octombrie, o delegație din Transilvania, compusă din Ioan Boieru, Gavrilă Petri (ambii foști voluntari în armata română) și locotenentul Isidor Popovici, a sosit la Iași cu un mesaj din partea lui Teodor Mihali, prin care se cerea guvernului român să intervină cu armata în Transilvania pentru a face ordine, întrucât în tot Ardealul sunt răzvrătiri și autoritățile vechi au dispărut, iar organizațiile noastre sunt la început, fără să aibă la spatele lor un scut sigur, adică o armată regulată³. Ajunși la Iași, membrii delegației au fost conduși, printre alții, și de către Solomon Haliță, în Piața Cuza-Vodă, unde, acesta, a

¹ Ion Rusu Abrudeanu, *Păcatele Ardealului față de sufletul Vechiului Regat – fapte, documente și facsimile*, București, Cartea Românească, fără an, p. 156.

² Serviciul Județean Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (S.J.A.N.B.N.), Fond *Solomon Haliță*, dos. 88, fila 2.

³ Pavel Tofan, *Memorii din 1918*, manuscris, Muzeul Județean Bistrița-Năsăud, inventar 13285, f. 63.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

ținut o vorbire fulminantă¹, prezentându-i mulțimii ca pe niște eroi, după care s-au întâlnit cu primul-ministru și cu Ionel Brătianu².

Solomon Haliță era un apropiat colaborator al lui Ion I. C. Brătianu, pe care-l informa zilnic despre situația din Transilvania. La sfârșitul lui octombrie 1918, el s-a decis, în urma unei întrevederi cu Ionel Brătianu, să plece în Transilvania pentru a *se pune în contact cu membrii Comitetului Național*, cunoscându-se personal cu mulți dintre ei, și a-i determina să nu întârzie pregătirea lucrărilor pentru proclamarea Unirii Ardealului cu Statul Român³.

În urma unei consfătuiri ce a avut loc între prim-ministrul, generalul Coandă, Ion I.C. Brătianu, generalul Arthur Văitoianu și Solomon Haliță, factorii conducători ai statului român au hotărât să trimită o delegație în Transilvania pentru a intra în contact cu fruntașii Partidului Național Român și pentru a îndeplini rolul de observator și organ de legătură între aceștia și guvern⁴. Delegația compusă din Solomon Haliță, dr. Ion Bordea din Brașov, Ion Boieru din Turda, Gavrilă Petri din Nepos (astăzi în județul Bistrița-Năsăud) și Isidor Popovici din Dej, cărora li s-a adăugat și Laurențiu Oanea din Sângeorz-Băi, recent sosit cu un alt mesaj din partea lui Mihali, avea și aprobarea Legației Franceze în România, care îi pune la dispoziție o legitimație în limba franceză, eliberată de generalul Lafont, atașatul militar al Franței pe lângă Marele Cartier General al Guvernului român de la Iași⁵.

În 1/14 noiembrie, delegația – căreia i s-au pus la dispoziție două automobile – a pornit spre Transilvania. Misiunea delegației era precizată în scrisoarea președintelui Consiliului de Miniștri, generalul Coandă, datată 31 octombrie/13 noiembrie 1918, pe care Solomon Haliță, șeful acesteia, trebuia să o înmâneze conducerii Partidului Național Român. *Domnul Solomon Haliță – se arăta în scrisoare – aflător de mai mult timp la noi și care a dat probe de sincer devotament pentru cauza națională și de loialitatea sentimentelor sale, este însărcinat a se pune în raporturi cu Comitetul Național al Românilor din Transilvania și Ungaria pentru a stabili, în înțelegere cu Domniile-voastre, fiind sigur că va corespunde în toate misiunii sale pentru binele obștesc⁶.*

Totodată, Haliță a dus și scrisoarea lui Ion I. C. Brătianu către Comitetul Partidului Național Român, prin care marele om politic își exprima poziția față de viitorul Transilvaniei. *Cea mai sfântă aspirație a neamului – scria Brătianu – se împlinește. Peste suferințele trecătoare, generațiile vor râvni la zilele pe care le trăim.*

Fără mirare am văzut că despărțiți în cele mai grele împrejurări ne-am regăsit în aceeași simțire și cu același gând. Grabnic, acum, este stăpânirea încercărilor vrăjmașe ale ungarilor ale anarhiei, ale demagogiei, prin organizație, prin propagandă, prin forță. În continuare, autorul scrisorii îndeamnă comitetul să acorde <libertate și dreptate pentru toți

¹ *Ibidem.*

² *Ibidem*, ff. 67–68.

³ S.J.B.N.A.N., Fond Solomon Haliță, dos. 88, f. 3.

⁴ *Ibidem.*

⁵ *Ibidem*, f. 97.

⁶ *Ibidem*, f. 1.

SÂNGEORZENII ȘI MAREA UNIRE

de orice neam și religie> pe baze larg-democratice: reforme electorale și agrare, condițiuni de viață pentru muncitorime, care să le asigure legitimele lor revendicări și parte de folosință rodului muncii lor¹.

La 6/19 noiembrie 1918, în urma unor peripeții dramatice, membrii delegației au ajuns la Bistrița, oprind în fața cazărmii, la sediul Gărzii Naționale Române (sediul actualului Muzeu Județean Bistrița-Năsăud)². La Bistrița au luat contact cu Gavril Tripon, președintele Consiliului Național Român al comitatului Bistrița-Năsăud, cu Victor Onișor, Vasile Pahone și cu alți fruntași ai românilor de aici. Apoi s-au inspectat câteva gărzi naționale din comitat, constatându-se că acestea sunt bine pregătite și, la nevoie, pot opune rezistență gărzilor naționale maghiare³. Însoțiți de către Gavril Tripon și Victor Onișor, membrii delegației au plecat la Năsăud, unde s-au întâlnit cu principalii organizatori ai luptei pentru unire din această localitate: Iulian Marțian, Virgil Șotropa, Ion Păcurariu, vicarul Alexandru Haliță (fratele lui Solomon), după care se îndreaptă spre Dej, unde ajung la casa lui Theodor Mihali în noaptea de 7/20 noiembrie⁴. Chiar în acea noapte, delegația, împreună cu Theodor Mihali, pleacă la Olpret, pentru a-l contacta pe Alexandru Vaida. După o consfătuire cu cei doi membri marcanți ai Partidului Național Român la care participase și avocatul Micșa, președintele Consiliului Național Român Dej, s-a întocmit un memoriu, adresat prim-ministrului Coandă, iar cu înmânarea lui la Iași Haliță desemnase pe avocatul Boeru, însoțit de locotenentul Isidor Popovici⁵. Memoriul, care cuprindea 8 puncte, insista în mod deosebit pentru intervenția armatei române în Transilvania. După descrierea odioaselor crime comise de către jandarmii maghiari împotriva românilor, autorii memoriului arătau că fruntașii românilor din Transilvania sunt amenințați. În punctul 3 al memoriului se arată că armata maghiară a expediat în Ungaria *valorile și arhivele*, iar pentru salvarea lor este nevoie de intervenția românească. În punctul următor al memoriului s-a consemnat o stare de fapt a populației românești și anume că nimeni nu mai vrea să știe altceva *decât de o țară românească și de o administrație românească*. În ultimul punct al memoriului se solicită *intervenția României pe lângă țările din blocul Triplei Înțelegeri ca acestea să protesteze contra activității subversive ale lui Rakovski, ministrul Rusiei, care lucrează contra românilor*⁶.

După trei zile de discuții și analize la Dej, delegația se îndreaptă spre Cluj, întâlnindu-se și cu episcopul Iuliu Hossu într-un scurt popas la Gherla. La Cluj a luat contact cu Emil Hațieganu, președintele Consiliului Național Român al comitatului, și cu Iulian Pop, primarul orașului⁷. Constatând că existau poziții diferite în privința modalităților de acțiune în vederea realizării unirii, Solomon Haliță a insistat ca fruntașii Partidului Național Român din nordul Transilvaniei să se pună de acord cu cei din Blaj, Sibiu și Arad în privința

¹ *Ibidem*.

² Pavel Tofan, *op. cit.*, f. 70.

³ Laurențiu Oanea, *Năsăudenii și Unirea Ardealului*, în „Plaiuri Năsăudene”, Anul I, 1943, nr. 8, p. 1 și p. 4.

⁴ *Ibidem*.

⁵ S.J.A.N.B.N. Fond *Solomon Haliță*, dos. 88, f. 4.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Pavel Tofan, *op. cit.*, f. 71.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

organizării Marii Adunări Naționale de la Alba-Iulia. În acest scop, un furier a fost însărcinat cu înmânarea unei scrisori la Arad, prin care membrii Consiliului Național Român Central erau asigurați că *Manifestul* lor din 18 noiembrie 1918 a fost primit *pretutindeni cu cea mai mare mulțumire și însuflețire. Ne aflăm în fața unui fapt împlinit* – se specifica în scrisoare. *Solidaritatea neamului întreg a fost în mod strălucit manifestată prin gruparea întregii suflări românești din Ungaria și Transilvania pe lângă Consiliul Național Român Central*¹.

De la Cluj, Solomon Haliță a plecat la Alba-Iulia, unde în preziua Adunării Naționale s-a întâlnit cu membrii C.N.R.C. Aici a insistat, până noaptea târziu, să convingă pe aceștia să renunțe *de a face să se aclame o proclamație cu tot felul de angajamente față de minorități*², arătându-le că *nu e logic ca o provincie ca parte din viitorul întreg, să ia angajamente pentru întreg, că nu e nici politic, deoarece nu se poate prevedea dacă acele angajamente vor conveni viitorului politic al statului întreg*³.

Solomon Haliță a participat, ca observator al guvernului român, la discutarea proiectului de rezoluție al Marii Adunări Naționale, iar la 1 Decembrie s-a aflat alături de cei peste 100.000 de participanți. De asemenea a luat parte la ședințele Marelui Sfat, care a ales Consiliul Dirigent.

Despre cele întreprinse în misiunea sa, Haliță a întocmit un raport pe care l-a trimis, în grabă, la Iași primului-ministru, printr-un curier special. Raportul consemnează stările de lucruri din Transilvania, măsurile întreprinse și toate evenimentele principale la care a participat până în ziua de 2 decembrie 1918⁴. Alături de Raport este trimis și textul Proclamației de la Alba Iulia, *votată de unanimitatea celor 1.228 delegați oficiali*⁵. Raportul conținea și informații privind alegerea Marelui Sfat Național și a Consiliului Dirigent. Întrucât curierul trebuia să plece fără întârziere, Haliță scrie șefului guvernului român că va relata verbal despre modul în care *au decurs marile serbări ale neamului românesc la care am avut fericitul prilej să luăm parte*⁶. Totodată îl informează că telegrama către regele Ferdinand, prin care i se aduce la cunoștință săvârșirea marelui act, *va fi trimisă până la hotare de un curier special, apoi transmisă la București prin primul oficiu telegrafic poștal român*⁷.

După Unire, Solomon Haliță a fost numit prefect al Iașiului, având greua sarcină de a reface orașul zdrobit de atâtea mizerii și suprapopulat în timpul refugiului. Apoi, după patru decenii de activitate peste Carpați, revine în Ardealul său iubit, ajungând prefect al județului Năsăud, funcție ce o exercită între anii 1922–1926⁸.

În zilele următoare, Laurențiu Oanea a rămas la Arad, la dispoziția C.N.R.C., după care, la 30 noiembrie, cu trenul special, a plecat la Alba-Iulia, unde a ajuns la ora 14.

¹ S.J.A.N.B.N., Fond *Solomon Haliță*, dos. 88, f. 30.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*, f. 54.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*.

SÂNGEORZENII ȘI MAREA UNIRE

Memoriile sale conțin pagini interesante consacrate conferinței ținută de fruntașii politici români în ziua de 30 noiembrie 1918.

Laurențiu Oanea a fost unul din cei opt notari ai Biroului Marii Adunări Naționale de la Alba-Iulia. În această calitate figurează și în lista celor 250 membri ai marelui Sfat Național. De la 3 decembrie 1918, Laurențiu Oanea a fost reținut de Ștefan Cicio-Pop la Alba-Iulia, pentru a conduce secretariatul cabinetului său, însărcinat cu resortul armatei și siguranței publice.

Conformându-se ordinelor date de către Consiliul Central Național al națiunii române cu sediul în Arad, condus de către dr. Ștefan Cicio Pop și executând ordinele Comandamentului Suprem al Gărzilor Naționale din Ungaria și Transilvania, de sub comanda maiorului Aurel Vlad, cu sediul în Arad, în toate comunele județului Năsăud s-au organizat chiar din zilele de 28 octombrie – 11 noiembrie, Consilii naționale, precum și 51 Gărzi Naționale.

Consiliile naționale erau constituite din 8-12-24 membri, după importanța comunei. Comunele numărau câte 8-120 gardiști.

Comandamentele comunale, cele de plasă și cel județean au funcționat cu o regularitate exemplară. Comanda gărzii locale din Sângeorz i-a fost încredințată învățătorului Iustin Sohorca (sublocotenent în rezervă) care la data de 26 noiembrie 1918 a întocmit un raport către Comandamentul Gărzii Naționale Române din Năsăud asupra situației din Sângeorz, în care se specifica:

- garda veche a fost schimbată în totalitate;
- s-a organizat o adunare populară în care s-au ales doi inși, cinstiți, în care s-a avut toată încrederea;
- s-a reorganizat și Sfatul Național Român local, din 12 membri, a căror menire era să hotărască și să ia măsuri în cazuri urgente;
- garda era neînarmată și n-aveau resursele necesare pentru plata acestora;
- ruga Comandamentul să le pună la dispoziție măcar zece puști cu muniția necesară cu ajutorul cărora să poată dezarma persoanele înarmate pentru a nu se deda la fapte rele;
- s-au întâmplat ceva furturi mici, înspăimântări cu vorbe ale evreilor pentru a înfrica pe români;
- starea comunei era liniștită¹.

Spre a deschide granițele către Moldova și Bucovina, chiar din primele zile ale funcționării gărzilor, s-a procedat la dezarmarea posturilor de jandarmi unguri și, în special, a punctelor întărite din Călimani, Tihuța, Măgura Calului, Rotunda, etc.

Comanda județeană a gărzilor naționale din Bistrița a fost dotată cu mitraliere, cu două tunuri, cu mijloace mecanice de transport ca să intervină la chemarea vecinilor, precum s-a și făcut pentru dezarmarea ungarilor din Nimigea, din Reteag, din județul Mureș.

¹ *Idem*, Fond *Iulian Marțian*, dosar II6/2 Consiliul Național Român Năsăud, f. 9.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Pentru Comandamentul Regional din Cluj am dat pe compatriotul nostru, dr. Octavian Utalea, fost avocat în Rodna, primarul de mai târziu al Clujului. El a fost ajutat de un alt tânăr ofițer sângeorzan, Victor Iepureanu.

Participanții năsăudeni la Alba-Iulia au fost foarte numeroși, fiind organizați în echipe de tineri și bătrâni, care au fost imbarcați în două trenuri.

Printre delegații oficiali la Adunarea Națională, cu mandat de a reprezenta județul, au fost și sângeorzenii Alexandru Haliță, vicar greco-catolic, dr. Laurențiu Oanea (greco-catolic), preotul greco-catolic Aurel Chintăuan, Ioan Marcu, reprezentând Reuniunea învățătorilor greco-catolici „Mariana” din Năsăud¹, inginerul Emil Buia și subprimarul Artenie Alexi (amândoi greco-catolici)².

DOCUMENT

Comandamentului Gărzii Naționale Române Năsăud

Raportez că în Sângeorgiul-român garda națională română veche care a fost compusă din elemente dubii și de puțină încredere, plătită cu 10 coroane la zi, s-a desființat, iar în adunarea poporală ținută la 24 decembrie s-a reorganizat, alegându-se 20 inși, toți oameni cinstiți în care avem toată încrederea. Plata lor, de aici încolo, este de 20 coroane pe ziua în care îndeplinesc serviciul.

Afară de această gardă, s-a reorganizat și Sfatul Național Român. Din acest sfat s-a ales o comisiune permanentă, constatatoare, din 12 membri, a căror menire este să pertracteze și hotărască în cazuri urgente și zilnice.

Raportez mai departe că e nedumerire în ceea ce privește plata gardiștilor, nedispunând comuna nici de bani, nici de izvor din care s-ar putea acoperi aceste cheltuieli.

Garda e neînarmată. Nu dispunem nici de-o armă. În comună, ce e drept, sunt arme, dar cei ce la au nu se învoiesc să le predea.

Rog cu toată încrederea Comandamentul Gărzii Naționale Române din Năsăud să binevoiască a-mi lua acest raport la cunoștință, iar în ceea ce privește plățile gardiștilor, a-mi da informațiunile și îndrumările de lipsă. Rog apoi Comandamentul să binevoiască a-mi pune la dispoziție barem 10 puști cu muniția de lipsă, cu ajutorul cărora să putem purcede la adunarea armelor din sat și la dezarmarea unor persoane care, înarmați fiind, se dedau la fapte rele.

Afară de câteva furturi mici și înspăimântarea cu vorbe a jidanilor, în comuna noastră nu s-au întâmplat lucruri mai mari.

Starea comunei, în general, este liniștită.

Sângeorgiul-român, la 26 noiembrie 1918.

Iustin Sohorca

Comandantul Gărzii Naționale Române³.

¹ *Gazeta Oficială*, Sibiu, 1919, nr. 10, p. 49.

² Mircea Vlădică, *Sângeorz-Băi. Veche vatră de credință și cultură românească*, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2003, p. 306.

³ S.J.A.N.B.N., Fond *Iulian Marțian*, dosar II6/2 - Consiliul Național Român Năsăud, f. 9.



**BISERICĂ
ȘCOALĂ
SOCIETATE**

ROMÂNIA MARE

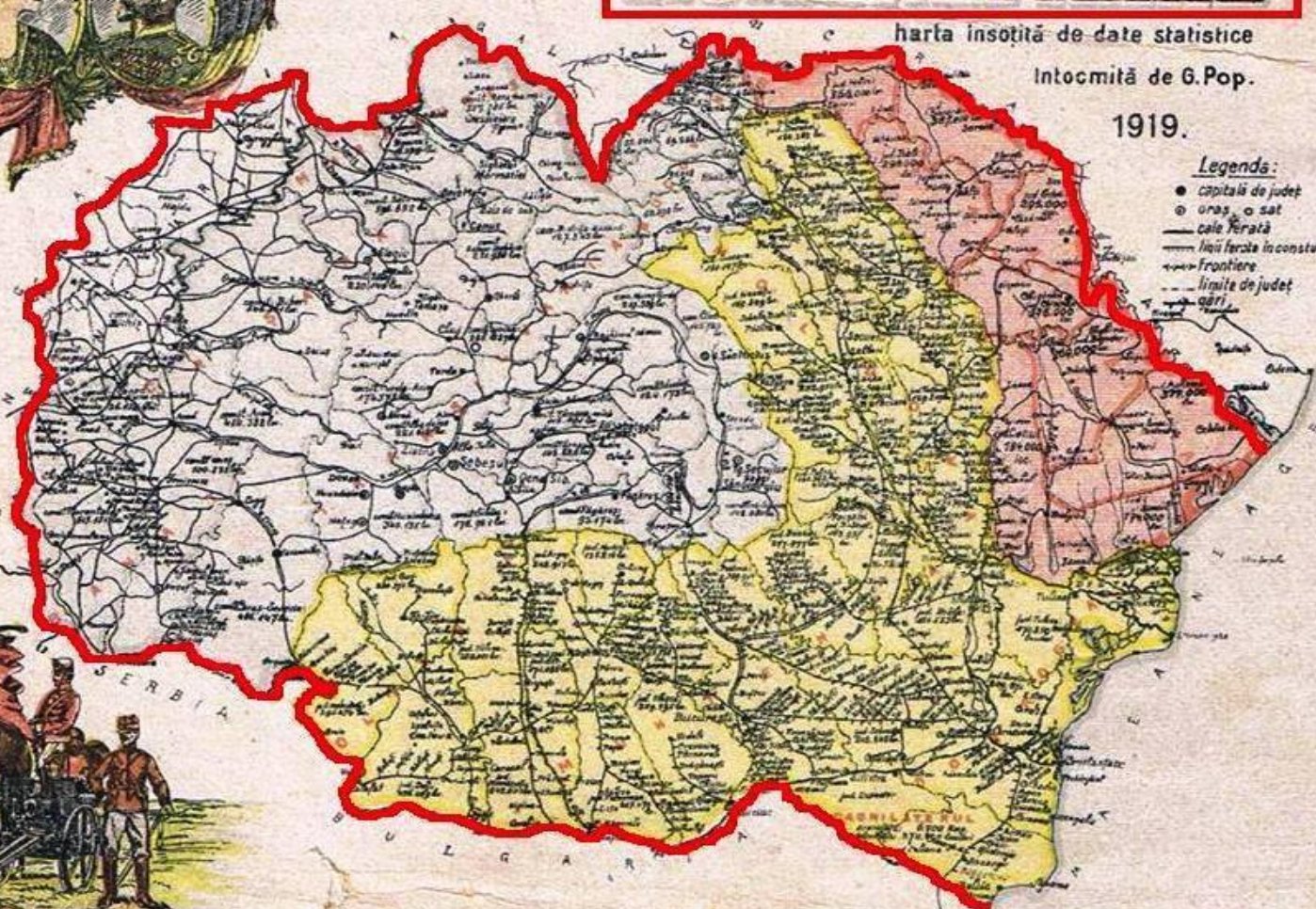
harta însoțită de date statistice

Intocmită de G. Pop.

1919.

Legenda:

- capitală de județ
- oraș ○ sat
- cale ferată
- linii ferate în construcție
- frontiere
- limite de județ
- granițe



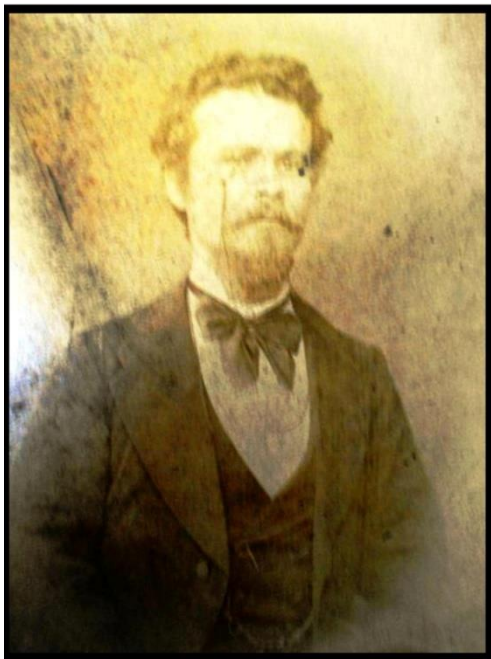
40 ANI DE GLORIOASA DOMNIE
A M. S. REGELUI CAROL I



Fondurile grănicerești din Năsăud

Dr. Artemiu Publiu Alexi*

- VII -



În 24 mai s-a ținut o ședință extraordinară despre care nu v-am raportat mai de aproape, dar nici nu prea sunt multe de raportat. S-a împărțit aprobarea de alegere a președintelui, rezultatul alegerilor în locul celor repășiți¹. Ca mai importante au fost dezbaterile și votarea regulamentului pentru împărțirea de stipendii și ajutoare din fondul central de stipendii, a regulamentului despre organizarea oficiului de manipulare a fondurilor centrale școlare și de stipendii, apoi a instrucțiunii de manipulare al fondurilor centrale școlare și de stipendii și a instrucțiunii pentru purtarea socotelilor la fondurilor centrale școlare și de stipendii. Aș dori ca [și] comisiunea să lucreze din toate puterile și pe toate căile, ca aceste regulamente să fie aprobate așa precum s-au votat.

Dar și din rezultatul acestor ședințe s-a putut învăța mult. Poate va veni vremea să se ventileze² și aceste pe calea publicității. Astădată mă mărginesc numai a constata un lucru dureros. Sunt oameni cărora le place a se ivi în fruntea afacerilor grănicerești, fără să aibă un principiu conducător sau, poate, chiar priceperea pentru a judeca ceea ce fac. Voi cita de astădată două exemple concrete.

Între cei doisprezece care au subscris declarația domnului Lica a fost și un domn, Dănilă Șut, reprezentantul comunei Josenii Bârgăului, care n-a fost de față la ședința din 6

* *Tribuna*, Sibiu, Anul VI, 1889, nr. 122, pp. 483-484.

¹ *Repăși*, *repășesc* = a se da înapoi, a ceda, a se retrage.

² A fi pus în circulație, a ajunge obiect de discuție.

Dr. Artemiu Publiu Alexi

aprilie. Fiindcă în scrisoarea scrisă de domnia-sa se declară repășirea din comitet, a urmat de sine ca în locul domniei-sale să se dispună alegere nouă. Toată lumea a fost în drept să creadă că repășind odată, nu va mai candida, precum n-au făcut nici ceilalți colegi, aceasta era consecința lucrului. Însă domnul Șut a aflat de bine a-și contrazice la ceea ce a făcut mai înainte, a lăsat să fie ales iar și de astădată a și participat la ședința din 24 mai. Nu știu dacă a cumpănit bine domnul Șut ceea ce face, dar este destul că s-a compromis pe sine, a compromis pe ceilalți unsprezece colegi și în urmă a compromis pe comitetul întreg și pe toți grănicerii. Ceilalți membri din comitet au fost neplăcut surprinși când au văzut reîntrirea domnului Șut.

Tot între cei doisprezece a fost și domnul Vasile Terente din Romuli. Acest domn, ce e drept, n-a candidat a doua oară, dară a făcut poate și mai rău, a lăsat să se atace principiul grănicerismului la el acasă, mijlocind singur alegerea unui negrănicer în locul domniei-sale. Lucrul se prezintă cu atât mai trist pentru că nu se poate admite domnului Terente nepricepere sau neștiință de ceea ce face. Se vede că interesul personal sau dragostea către ginerele său au precumpănit, au fost mai mari decât interesul cauzei și dragostea pentru principiul grănicerismului. Dovadă dară și acest caz despre lipsa de principii conducătoare.

Dar dacă de la domnul Terente nu s-a putut aștepta aceasta, apoi de la domnul părinte Pavel Chita și mai puțin.

Întrebarea despre participarea negrănicerilor ca trimiși din partea comunelor la ședințele fondurilor am mai ventilat-o, când asemenea a fost domnul M. P., dar au mai ventilat-o și alții cu alte ocazii. Prin urmare, necunoștință de lucru nu se poate admite nici în cazul cel mai rău. Domnul M. P. însă a avut acel bun simț că văzând că nu a făcut bine și reculegându-se, s-a silit pe urmă să repare lucrul, dându-și abdicarea. Eu am crezut că acesta va fi ultimul caz și altul nu se mai ivi. Dar se vede că ne-a dat Dumnezeu și oameni de aceia care sunt lipsiți de aceea ce se numește bun simț, ba merg până a se dovedi de ingrați.

Nu se poate presupune despre domnul părinte din Romuli – unul dintre cei mai iscusiți preoți din ținutul acesta care tot printre grăniceri a crescut la școlile susținute de fondurile din Năsăud și-a făcut studiile primare și secundare – că nu ar fi cunoscut imensul rău ce l-a făcut domnia-sa principiului grănicerismului nu se poate cu atât mai vârtos, pentru că dacă nu a știut pe altă cale, cel puțin a citit în foile noastre, că grănicerilor nu le poate părea bine, ba li se face mare rău dacă cineva ca negrănicer se îmbulzește acolo unde nu are loc, adică în afacerile curat grănicerești. Apoi când știe omul, că face rău chiar aceluia la care s-a făcut aceea ce este și tot îl face, atunci eu numesc aceasta în termen moderat, ingratitude.

Dar așa se vede că a început a ne persecuta și soarta. Așa trebuie să zicem când vedem că și oameni de-ai noștri, crescuți în școlile noastre și prin noi în loc să ne deie mână de ajutor în luptele noastre, vin să ne îngreuneze situația și cutează să pășească contra noastră și a intereselor grănicerești ce le reprezentăm, căci numai pășire dușmănoasă se poate numi pășirea domnului Chita de candidat de Romuli, în urma căruia mâine poate candida și ales domnul Weismann, domnul Ițig sau alți perciunați.

Fondurile grănicerești din Năsăud

Dar să trecem de la acest fenomen etic, să lăsăm pe domnul Chita să-și împace cunoștința preotească cum va afla mai bine, să-l lăsăm istoriografului cauzelor grănicerești ca să-l așeze în panteonul grănicerilor după vrednicie.

Am zis mai sus că sfera de activitate a comisiunii este mai largă decât rezolvarea actelor ce i se prezintă, este de a se îngriji ca să se apere averile și concrezute¹ nu numai în ședință dar, îndeosebi, afară de ședință, oriunde se prezenta ocazia; și că o datorie deosebită are comisiunea de a se interesa ca la fiecare alegere de membri în comitet să se păstreze principiul grănicerismului neatacat. Împlinitu-și-o comisiunea datorie față cu alegerile supletorice² deja îndeplinite și are de gând a-și împlini această datorie în viitor, nu știu. Sper a reveni asupra acestei însemnate chestiuni îndată ce voi avea datele de lipsă. Până atunci, repet cele de sus.

Înainte de a încheia această serie de articole, îmi permit o dorință.

Nu este numai cauza fondurilor care ne doare, mai avem noi încă necazuri și aceste, probabil, se vor înmulți. Avem cauzele silvanale. De când s-au pus și pădurile grănicerești sub comisariat, bieții locuitori sunt atât de apăsați prin mulțimea cheltuielilor ce se fac acum prin noua administrațiune și prin ceata personalului silvanal încât mă tem că va sosi vremea încât proprietarii se vor lepăda de proprietatea lor, numai ca să scape de atâtea asupriri.

Avem cauzele scolastice. Prin impunerea cu forța de a se întemeia școli comunale scumpe, unde se află deja excelente școli profesionale, s-au făcut noi impozite asupra bieților grăniceri, impozite apăsătoare, însă fără de nici un folos practic. Trebuie să te miri și să ți se revolte simțul de om când vezi atâtea cutezare oarbă și atât de puțin respect față cu legile. Îți vine aproape a crede că nu trăim în Europa și în secolul al XIX-lea.

Dar avem mai presus de toate procesul cu familia Kemény care ne spânzură deasupra capului ca sabia lui Damocles.

Față cu toate aceste, mari necazuri și față cu altele să ne mai vină, numai așa ne putem promite un succes, dacă mai întâi de toate vom rămâne calmi sub orice împrejurări și nu vom ieși din sărite; dacă ne vom apropia unul de altul cu inimă deschisă și cu mai multă sinceritate; dacă vom ști cristaliza o bună înțelegere și ne vom deprinde a mai și asculta unul de altul, nu numai a dicta; dacă fiecare își va împlini cu cumpătare datoriile ce-i zac pe umeri, în urma funcțiunii sau locului ce ocupă; dacă fiecare își va face chestiune de consecință de a primi sarcina ce i se pune și nu va căuta pretexte de a se retrage de la luptă și, în urmă, dacă vor înceta frecările personale și cu dânsle toate bănuielile și suspiciunile.

Personalitățile și suspiciunile caracterizează o tristă epocă din viața acestui ținut când s-a putut face mult, dar nu s-a făcut nimic. Să învățăm minte din acea experiență și să eliminăm din sufletele noastre acele urâte însușiri și, în locul lor, să instalăm virtuțile bravilor noștri strămoși.

Să avem mai mult curaj și mai multă încredere în puterile noastre, căci sfințenia cauzei ce apărăm este însăși o putere, este cel mai puternici aliat al nostru. Să învățăm a lăsa

¹ A încredința ceva cuiva, a însărcina pe cineva cu ceva.

² Provizoriu.

Dr. Artemiu Publiu Alexi

unul după altul, a ne respecta unul pe altul, căci numai așa vom putea fi respectați și numai așa vom putea noi promova și fortifica unirea tuturor atât de trebuincioasă astăzi.

Închei această serie de articole rugând pe cititori și, în special, pe cei ce se vor crede atinși mai de-aproape, ca să-i privească ca lipsiți de orice intenție de a supăra pe cineva. Silința mea a fost de a rămâne pe lângă cea mai strictă obiectivitate, firesc, pe cât se poate aceasta și pe cât se pot trata obiectele, fără de a atinge persoanele ce le îndeplinesc. O obiectivitate absolută nu există până când lucrurile nu se pot îndeplini decât numai prin oameni.

Dar eu cred că oamenii care au nobila ambiție de a primi sarcini publice, nu pot lua în nume de rău și nu au dreptul să se supere dacă li se face și critică publică, din contră trebuie să fie gata la orice critică, căci numai pe lângă un bun control se pot face și isprăvi bune.

Scopul adevărat ce am urmărit prin aceste articole nu a fost altul decât să contribuie la luminarea situației ce ne este creată, precum și ca de altă parte să îndemn pe cei chemați ca să-și facă datoria să-i îndemn la o pășire mai energică și mai rezolută întru apărarea drepturilor încălcate, alegându-și armele și calea cea adevărată pentru luptă.

Nu știu încât îmi voi fi ajuns sau îmi voi ajunge scopul ce mi-am propus, nu știu încât voi fi priceput, însă ceea ce am spus am făcut cu inimă deschisă și cu deplină sinceritate. Se poate ca ideile mele să fie greșite căci infailibil nu e nimeni. Dar, rog pe toți cei ce cred că au păreri mai bune decât ale mele, să binevoiască să pășească cu ele în public, să le supună discuției publice. Dacă se vor constata prin dovezi că sunt mai bune decât ale mele, eu voi fi cel dintâi care, lepădându-se de ale mele, le voi accepta. Redacția „Tribunei” cred că va primi și va publica părerile orișicui, cu acea bunăvoință cu care a publicat pe ale mele. Mi-ar părea bine dacă discuția deschisă de mine și-ar afla continuarea, căci numai așa cred eu că ne vom putea lumina cu toți și numai așa vom putea ajunge la o bună înțelegere și, de cu bună vreme, în toate cauzele noastre publice care, bună înțelegere, cred că o dorim cu toții. Să nu ne lăsăm unul pe altul, să nu amânăm lucrurile de azi pe mâine, căci este spre dauna noastră a tuturor.

Educația colegială

- III -

MAXIM POP*

Unii-și țin de onoare și le place când văd copiii ascunzându-se și fugind de ei, - și întru aceasta văd respect. Dar cât de amar se înșeală! Căci aceea nu e respect, ci ura produsă prin tratarea neomenoasă, prin rigurozitatea greșită și prea mare. La noi e moda a ține pe copil departe, a nu-l lăsa să câștige oarecare confidență în educator și învățător; tratarea familiară cu copiii e dejosire, și amestecarea în vorbe cu ei, luarea lor la preumblare și altele asemenea sunt în ochii multora tot atâtea mijloace prin care educatorul își pierde onoarea sa. Dară iartă-mă, educatorule, să te întreb: pierdutu-și-au părintele tău trupesc respectul înaintea ta când tu, de bună seamă, ai fost mai totdeauna cu el? Iată încă un rău, care contribuie foarte mult la educarea cea rea a junimii! Educarea rea, zic, pentru că nu se poate să se numească altminterlea. Și cum ar fi și poate fi bună când educatorul se separă de elevi și voiesc să figureze înaintea lor ca o ființă mai sublimă decât omul, când află plăcere în aceea că tremură elevul dinaintea lui? Ce înseamnă aceea decât a băga de mic frica în el și prin aceasta a-l face o făptură servilă, ce se poate folosi în urmă și în viața practică de instrument la ridicarea degetului cel mic și la o singură amenințare? Am avut și noi un educator adevărat a cărui moarte prea timpurie o simțim astăzi, un bărbat atât de riguros întru stărpirea relelor și abuzurilor și întemeierea ordinii și a bunăstării sociale, cât nu se află asemenea lui; dară în educarea junimii așa cu tact, așa de înțelept și plăcut, așa de cunoscător de inima cea fragedă și tânără, cât astăzi cu bucurie se laudă și se țin fericiți aceia ce au fost cândva discipolii lui. Acela fu fericitul Marian, care a dat probe învederate despre talentul său de a organiza școli și a crește tinerime.

Și ce va fi educația colegială dacă educatorul va fi de acel principiu ca alumnii să nu se lase a avea ceva confidențial față cu el? La ce să se adune să formeze o familie dacă educatorul nu se va purta ca un tată în mijlocul lor? Și cum va cunoaște el natura și aplicarea alumnilor dacă nu va fi tot în mijlocul lor, dacă nu vor cuteza ei a-i zice nici un cuvânt, nici a-și spune vreo patimă, ci se vor deda la o ascultare oarbă? Nu este și nu va fi folositoare o atare creștere pentru că a crește oameni pentru lumea socială și apoi a nu-i dezvolta și prevedea cu însușiri ce recere societatea, înseamnă a face ceva nimic. Familiaritate, umanitate câștigă încrederea pruncului și de aceasta are lipsă educatorul de

* *Sionul Românesc*, Viena, Anul I, 1865, nr.4, pp. 42-43.

MAXIM POP

voiește să-și ajungă scopul. Dacă posedă încrederea, cu cheia aceasta va intra în natura, în ființa, în inima fiecărui, va cunoaște pașii fiecărui fără să aibă lipsă a alerga la mijloace așa de jos, cum e favorizarea spionilor și patronarea lingăilor.

Acestea ar fi după părerea mea recerințelor în privința spiritului sau tonului educației colegiale. Să mai adăugăm acum ceva clausura îndătinată în colegii, convicte ori seminarii. Ca să putem zice vreun cuvânt despre aceasta, să întrebăm: ce e scopul colegiului, a crește juni pentru sihastre ori pentru societatea omenească? În cazul prim nu pot decât a aproba clausura în toată strictetea ei, în cazul al doilea o reprob. Ar fi, după opinia mea, destul în colegii, dacă s-ar statori un timp până la care poate rămâne alumnul afară și timpul când poate ieși cu sociu afară, pe lângă insinuare la mai marele său.

Să cercăm acum, cum stăm cu activitatea alumnilor sau mai bine cu ocupațiunea lor?

Am zis că în colegiile noastre, educația, prin urmare și ocupația e împărțită între casă și școală; drept aceea cu ocupația din școală are a face învățătorul, iar acasă are a face educatorul cel mult cu repetarea celor învățate și învățarea celor prelese în școală. În privința aceasta e a se feri de a stârni o emulare între copii, pentru că totdeauna cel ce pierde nutrește ură în contra învingătorului și așa piere armonia, înțelegerea și iubirea frățească. Mai bine a se lăsa de tot emularea aceea sau dacă se poate să se introducă o emulare cu sine însuși, așa de exemplu pentru cea mai bună ocupație a alumnului să i se deie un premiu. Iar ocupația asemnată pentru câștigarea unei preferințe față cu ceilalți naște invidia și e stricătoare.

Ceva mai mult avem a zice despre celelalte ocupații. „Lenea e perina diavolului”, zice pe drept proverbul. A folosi timpul întreg numai pentru ocupațiile scolastice nu se poate, iar a astrânge pe elevi la aceea e stricăcios, căci în urmă capătă ură către ele. A lăsa timpul nefolosit iarăși e stricăcios pentru că e elevul nu poate sta în neactivitate și nelucrând ceva bine, lucră ceva rău, cum e pentru exemplu jocul cărților și altele. A opri de-a dreptul acestea nu e prea consult, căci de ce se opresc mai tare, de aceea năzuiesc mai tare către acelea. Cel mai bun mijloc este dară a ocupa pe elevi cu niște lucruri, în care trece timpul pe neștiute și nu lasă loc să cugete la lucruri nefolositoare. Atari ocupații sunt: cântul, muzica instrumentală și gimnastica, ba chiar și saltul. A învăța pe băieți piese frumoase naționale sau a-i deprinde în muzică, fie aceea vocală, fie instrumentală, înseamnă a le nobila inima, a le dezvolta gustul estetic și a le înmulți amorul către patrie și națiune, căci e cunoscut cum că nimic n-are influență așa de mare și așa de atrăgătoare asupra inimii, ca [și] cântare frumoasă. Prin cele două din urmă se desprinde corpul, se întărește și-și întreține sănătatea. Acestea, de-altmintrelea, au fost și sunt de lipsă nu numai în colegii, ci și în școlile, atât inferioare, cât și gimnaziale, pentru ca prin ele s-ar înconjura multe fapte neplăcute. Închei cu oftarea că cele trei convicte ori colegii românești proiectate să le vedem cât mai curând în viață și puse sub conducerea unor bărbați în tot timpul apți a le conduce cu succesul dorit, pentru că în acest mod să vedem în ele ca niște grădini bine lucrate, înflorind rozele și trandafirii tinerei spre gloria și binele patriei și ai națiunii.

UN ÎNVĂȚĂTOR BUN*

PETRA-PETRESCU (NICOLAE)¹

Era pe la primele [zile a] lui iulie a. c., când mă aflam la scările de la San-Georgiul Năsăudului, comună curat românească în depărtare cam la patru ore de la Bistrița. Sosind aici, numaidecât m-am informat de starea școlii și mi s-a spus, spre bucuria mea, despre cursul de vară că nu s-a terminat încă și că examenele se vor ține numai peste câteva zile.

San-Georgiul are o școală „trivială” cu patru învățători și trei clase din care, cea dintâi e despărțită în două. Am cercetat clasa I și a III-a. răspunsurile școlărilor peste tot m-au satisfăcut pe deplin. Cu deosebire, însă, m-a mulțumit propunerea prea demnului învățător diriginte, Mihai Domide, la care am intrat tocmai când prelegea din istoria patriei. Propunerile domniei-sale erau în forma biografică, în stil popular și la înțeles pentru băieți. Elevii răspundeau cu atâta siguranță încât cugetai că răspunsurile le sunt crescute în sânge și trup.

* Școala Română, Sibiu, Anul II, 1877, nr. 33, pp. 260-261.

¹ Petra Nicolae Petrescu (1848-1923). Publicist, traducător. A terminat cu rezultate excelente școala secundară la gimnaziile săsești din Reghin și Bistrița, după care s-a înscris la liceul din Blaj și apoi la teologia din Sibiu din 1869 și concomitent cursurile Academiei de Drept. După primul semestru, aflând despre acest ilustru student care urma două facultăți în același timp, dar reușea să se întrețină cu mare greutate, mitropolitul Andrei Șaguna, a dispus să fie primit în căminul internat al seminarului teologic, unde avea întreținere gratuită. Aici l-a cunoscut și a legat o strânsă prietenie cu Visarion Roman. Împreună cu acesta a redactat „Amicul poporului” și au colaborat la scrierea a numeroase articole la mai toate revistele și ziarele vremii. Devine secretarul Băncii „Albina”. În 1883, atunci când Banca „Albina” din Sibiu și-a deschis o filială la Brașov, Nicolae Petra Petrescu a fost transferat aici într-o funcție de conducere. În paralel cu funcția sa de economist la Banca „Albina”, între 1873 și 1883 a îndeplinit și funcția de arhivar și bibliotecar al Bibliotecii Centrale „Astra” din Sibiu. Din anul 1902, anul în care s-a pensionat, a fost membru corespondent al secției economice din cadrul „Astrei”, iar din 1921, membru plin al aceleiași secții. A lăsat opere de referință pentru istoria bancară din România: „Monografia Albinei”, publicată la Sibiu în 1897, studiul „Despre bănci, operațiunile lor, despre efecte și despre burse, cu un adaos de termeni tehnici comerciali și exemple de calculațiuni”, elaborat în 1881, studiul „Compasul românesc”, în care se descrie întreaga viață bancară cu cerințele ei specifice. Ultima sa lucrare cu caracter economic, a fost studiul „Societăți financiare la românii din Ungaria”, apărut la Chișinău în 1918, într-o ediție bilingvă, româno-rusă. În acest studiu se află importante date referitoare la noile instituții bancare românești ca „Timișeana”, „Ardeleana” din Orăștie, „Victoria” din Arad (a doua ca importanță după „Albina”), „Mureșeana” din Reghin, „Târnavăna” din Sighișoara și „Vulturul” din Târnăveni. În ultima parte a vieții sale se instalase la Sibiu, unde de altfel a și murit, la 25 iunie 1923. Este înmormântat în Cimitirul Municipal (http://www.cultura.sibiu.ro/personalitati/details/petra_nicolae_petrescu).

PETRA-PETRESCU (NICOLAE)

Puține zile după aceea asistai la examenele publice, prezidate de domnul vicar Grigore Moisil, însoțit de referentul școlastic director gimnazial Dr. Constantin Moisil. Au mai participat la examene mai mulți oaspeți de la băi, cum și un număr însemnat de bărbați și femei din popor. Examenele durară înainte și după amiază. Rezultatul lor îmbucurător a fost o dovadă vie despre zelul neobosit al domnilor învățători. Multă plăcere ne-a cauzat și bună impresie a făcut asupra poporului prezent o bucată [sub] formă de dialog – compusă pare-mi-se de domnul profesor Petrișor – în care doi elevi se silesc și în urmă le și succede a convinge pe un al treilea despre folosul învățăturilor din școală, în urma cărora acesta și promite că de aici încolo o să vină și să cerceteze școala regulat.

Un învățător harnic popular nu poate fi mulțumit niciodată numai cu rezultatul elevilor de pe băncile școlii. Din contră, el se va năzui să transplanteze și în popor orice idei folositoare, să-i arate bunătățile, ce pot trage din învățătură, să-l deprindă la ordine și la laboare¹. Fericită este comuna căreia i-a succes a-și acvira² un învățător conștient de chemarea sa.

Tăcând de alte multe recerințe, este de prisos a aminti importanța ce se dă studiului despre „pomărit” care, astăzi, este prescris pentru fiecare școală populară. Tocmai pentru că necesitatea acestui studiu este atât de simțit, cu atât mai mare laudă merită învățătorul care a cultivat această ramură înainte de a fi obligatoriu pentru școală.

Sper că nu greșesc dacă între aceștia voi pune de model pe bravul învățător diriginte Domide din sus-numita comună. Dânsul, având o predilecție deosebită pentru pomărit, a cultivat în grădina școlii unde se află și cu locuința, o școală de pomi care-ți insuflă tot respectul. Străinii care cercetează băile San-Georgiului rămân încântați de frumusețea acestei grădini că și, care afirmă că nu au văzut în toată Transilvania.

Din însemnările ce se poartă despre grădină, se vede că sub învățătorul I. Georgiția, în 1863, se aflau în pomărie 486 pomi, iar în toamna anului 1869 când a intrat domnul Domide erau peste 875 pomișori. Astăzi numărul total se urcă la 2013, anume:

a) altoiți: 544 meri, 248 peri;

b) nealtoiți: 620 meri, 345 peri, 204 pruni, 48 cireși și 4 castani.

Din anul trecut au rămas în pomărie:

a) altoiți: 443 meri, 227 peri;

b) nealtoiți: 690 meri, 680 peri, 74 pruni, 50 cireși, 9 castani.

În cursul anului au răsărit din sâmburi 130 pruni, s-au altoit 225 meri, 104 peri și 7 pruni; peste an s-au uscat 87 pomișori.

Tot aici, caut să spun că domnul Domide pe fiecare an dă în comună și [în] jur peste 200 pomișori spre răsădire. În decursul celor opt ani, de când se află domnia-sa ca diriginte, a împărțit spre răsădire în afară 1861 pomișori. În anul acesta au distribuit 214, adică 124 meri, 83 peri, 2 pruni altoiți și 5 castani.

E de însemnat că toate spesele împreunate cu cultura grădinii le suporta domnul

¹ Lucru, muncă, treabă.

² Din francezul „acquirer” = achiziționat.

UN ÎNVĂȚĂTOR BUN

Învățător din al său propriu, deși leafa care (între paranteze fie zis) este numai de 260 fl., nici pe departe nu poate echivala zelul exemplar al neobositului învățător. În privința salariilor învățătoarești observ că o comună mare ca San-Georgiul ar putea să remunereze mai bine pe aceia cărora le încredințează creșterea fiilor săi. Toată dezdăunarea ce a căpătat domnul Domide pentru osteneala sa este o remunerațiune de 25 fl. de la „Asociațiunea transilvană”, iar pentru cei 1861 pomișori distribuiți în comună, etc., 66 fl. val. austr.

În adevăr, se cere un zel și o abnegație ca a domnului Domide, spre a nu dezgusta cu totul fața de nepăsarea ce a întâmpinat la mic și mare.

Știu că școala respectivă stă sub inspecția „Comitetului fondurilor grănicerești” care este destul de bogat, prin urmare era o datorie imperativă a comitetului ca luând cu plăcere notiță despre zelul neobosit al domnului Domide, să-i asemneze pe fiecare an o sumă corespunzătoare pentru grădinari, ceea ce ar fi dat impuls de imitare și altor învățători.

Credem că întrelăsarea¹ de până acum va repara de aici încolo, căci nu putem admite ca [acel] comitet numit să nu-i zacă la inimă sprijinirea astor fel de fapte exemplare.

Chemăm luarea aminte a învățătorilor noștri asupra celor expuse mai sus, rugându-i să nu-și pregete a urma pe acest învățător-model care, în adevăr, face onoare numelui său!



¹ Trecere cu vederea, neglijare, uitare, omisiune.

SÂNGEORGHIU ROMÂN

Districtul Năsăud din 9 iulie 1870

M. DOMIDE, învățător

Astăzi în 9 l.c. s-au ținut sub prezidiul reverendisimului domn vicar Grigore Moisil examenul de vară în toate trei clasele școlii populare superioare de aici. Numărul pruncilor care au cercetat școala în anul acesta este 196, dintre care 37 inși din unele comune înșcolate aici, iar ceilalți toți din opidul Sângeorgiu. De față, la examen, am avut norocire a avea – între alții, atât înainte, cât și după amiază – pe mult stimații distinși domni Nicolae Șandru de Viest, supra-locotenent emerit și mare proprietar, și Ioan Maior asemenea mare proprietar în Reghinul săsesc, care au avut bunătate a dăruii ca premiu la prunci o sumă de 15 fl. v.a., o sumă foarte considerabilă pentru noi și, respectiv, pentru prunci.

Acești prea demni români, venind ca oaspeți la scaldele minerale de aici, au alergat – lăsând toate – și la tâmpla Minervei, la fragedul ei popor adunat în jurul ei și au dat astfel dovada cât de mult se interesează dumnealor de luminarea poporului românesc. Cu o dovadă mai mult că nu trăiesc numai pentru dumnealor, ci și pentru bunăstarea, ridicarea și luminarea poporului român, cu o dovadă mai mult cât de tare iubește și încurajează dumnealor tinerimea și pe noi, armați cu dorința însetată pentru a ne vedea scoși din întuneric și ridicați acolo unde trebuie să fie și poporul român. Măguliți de această onoare ce ne-au făcut-o acești demni bărbați, îi rugăm să primească de la noi cea mai călduroasă mulțumită publică și asigurarea că pruncuții către care au arătat atâta iubire nu-i vor uita și vor începe încă de pe acum a cunoaște și stima pe adevărații români¹.

¹ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, Anul XXXIII, 1870, nr. 54, p. f. n.

Ca Recunoștință

*pentru vindecarea bălei de ficat ce am avut, am publicat această cärticică
cu cheltuiata mea*

opre a fi de folos și altor suferinți.

M. D. Mișescu

*Târgu-Jiu, Mai 1897.
(România).*

Am scris această cärticică pe baza scrierilor: „Apele minerale ale Sângeorgiului român“ de Dr. Leon Muresianu, „Die St.-Georger Säuerlinge“ de Dr. A. P. Alexi, „Die Rodnaer Sauerbrunnen“ de F. Folberth precum și a informațiunilor primite de la D-l Mihail Domide, director în pensiune de la școla primară superiöră din Sângeorgiü.

Am întocmit cärticica presentă ast-fel, ca să fie reunit la un loc, tot ce póte fi de folos publiculuï, care doresce a face cură la aceste ape folositóre. Clișeurile sunt făcute după fotografiile luate instantaneu de d. Ión Andreescu, oficiant la oficiul postal din T.-Jiu.

I. Moșilü.

T.-Jiu, Maiü 1897.

BĂILE ALCALINO-MURATICE DE LA SÂNGEORGIUL ROMÂN, LÂNGĂ NĂSĂUD, DISTRICTUL BISTRIȚA-NĂSĂUD ÎN TRANSILVANIA

IULIU MOISIL

I

Apele minerale de la Sângeorgiul Român, însemnătatea lor

În partea nord-estică a Transilvaniei, în districtul numit Bistrița-Năsăud, pe romantica vale a Someșului Mare, se află o mulțime de izvoare de ape minerale reci, cunoscute sub numele de apele minerale de la Sângeorgiu (Anieș și Valea Vinului).

Aceste izvoare, de o excelentă influență vindecătoare, de întrebuințează de mai bine de 40 de ani ca scălzi (băi) și pentru băut de către bolnavii nu numai din aproape întreaga Transilvania, ci și din Bucovina și Moldova. Atât din punct de vedere chimic, cât și terapeutic, aceste ape minerale sunt de o calitate neîntrecută, nici chiar de apele de la Vichy, Bilin, Selters sau Gleichenberg; numai că apele de la Sângeorgiul Românesc nu și-au câștigat încă un renume ca cele străine, fiind puțin cunoscute de public.

Băile acestea sunt situate într-un ținut curat românesc și sunt proprietatea comunei românești Sângeorgiu.

În timpul din urmă, de vreo 15 ani, aceste ape au început a fi foarte mult căutate. S-a format și o societate românească pe acții (acțiuni, s.n.) sub numele de „Hebe”, care a reînnoit băile, a regularizat locul de la izvoare și a clădit încă un nou hotel, s-au plantat alei noi, - cu un cuvânt s-a înfrumusețat și îmbunătățit totul.

Recomandăm cu dinadinsul vizitarea acestor băi fiecărui român, căci pe lângă sănătatea pierdută, va găsi și o viață plăcută și liniștită, netulburată de ură de rasă, cum se întâmplă la băile străine din Transilvania, comodate, un trai ieftin, inimi bune și deschise printre oaspeții și populația de acolo.

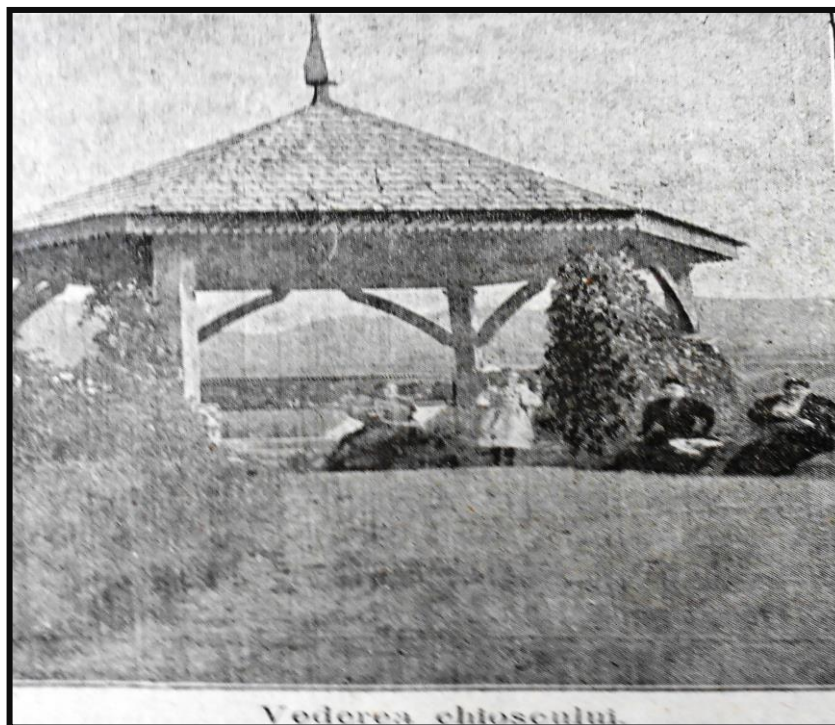
II

Istoricul băilor. Societatea pe acții „Hebe”

Izvoarele minerale din acest ținut românesc sunt multe la număr. Câteva din cele mai principale s-au analizat chimic și din punct de vedere vindecător. Astfel sunt izvoarele de la Sângeorgiul Român, Valea Vinului, Anieș (Dombath, scaldă Antonia, etc. Se mai află și în alte localități, precum la Ilva-Mare, Parva (Lunca Vinului), la Rocna Nouă (Șanț, s. n.); aceste din însă numai de însemnătate locală. Din acestea s-au analizat numai apele celor trei dintâi și la acestea s-au construit stabilimentele necesare pentru băut și scădat. Izvoarele acestea sunt cunoscute în literatura balneologică încă de la sfârșitul secolului trecut¹, deși notițele istorice ce le avem la Rocna și relațiunile geologice din jur și a unor izvoare ne îndreptătesc a crede că cel puțin unele dintr-însele trebuie să fie cunoscute deja mai înainte.

Cele dintâi note le dă Friedwalsky despre Rocna și Mattyus despre Sângeorgiu². Lucrările acestora se mărginesc, afară de descrierea acestor localități, numai la arătarea corpurilor solide ce conțin aceste ape. În al doilea deceniu a sutei prezente, doi balneologi transilvăneni³ au făcut scrutări științifice mai aprofundate, ale căror rezultate sunt expuse în două broșuri scrise de dâșii.

Încă înainte de anul 1848 izvoarele acestea erau întrebuințate ca scalde (băi); erau însă într-o stare foarte primită.



Vederea chioscului

¹ I. V. Melions. Gerschichte der Mineralquellen des oester. Kaiserthums, 1847, pag. 99.

² H. I. v. Crantz. Gesundbrunnen d. oester Monarchie 1777.

³ S. Belteki, Conspect. System. Pract. Aquar mineral. M. P. Transylv. indigenarum. Vindobone, 1818.
S. Pataky. Descriptio physico-chemica aquar. M. P. Transylvan. Pestini, 1820.

Băile alcalino-muratică de la Sângeorgiu Român lângă, Năsăud, districtul Bistrița-Năsăud în Transilvania

Abia ș-a anul 1858 s-au întocmit băile de la Sângeorgiu; s-a făcut o conducere potrivită a apei, s-a zidit o scaldătoare de lemn cu opt cabinete pentru băile calde și un bazin pentru cele reci, cu două despărțăminte, unul pentru femei și altul pentru bărbați, cu câte un duș. În anul 1857 se zidise o sală pentru băut cu două odăi. La 1860 izvoarele de la Sângeorgiu se foloseau atât pentru băut, cât și pentru scaldat. Atunci se clădi și un coridor frumos pentru plimbare, care cu timpul se mări și există și astăzi reînnoit și modificat. Pe vârful dealului conic, de unde ies izvoarele, se ridică un frumos chioșc care, asemenea, există și astăzi, iar complexul întreg ce aparține proprietății băilor s-a încurajat cu un zid de piatră, plantându-se locul închis cu arbori și făcându-se alee.

Mai târziu, băile calde s-au renovat de tot, s-a procurat un cazan pentru încălzirea cu vapori de apă, deoarece încălzirea se făcea cu pietre sau cu bucăți de fier înfierbântate. Spre acest scop făcu comuna Sângeorgiu un împrumut de 4.000 florini [de] la fondul grăniceresc român din Năsăud.

Astfel, pe fiecare au băile progresează, terenul din partea de jos a băilor, spre „Valea” numită a „Borcutului” se regularizează, jur-împrejur se zidesc mai multe case de lemn și unele de piatră, vile, anume întocmite spre folosul publicului. Se zidesc două restaurante și o nouă viață începe; numărul persoanelor ce căutau vindecare crește pe fiecare an. La anul 1879 se formează societatea românească pe acții „Hebe” închiriind aceste băi pe timp de 30 ani în condițiuni favorabile pentru comună.

Societatea își începe activitatea cu edificarea mai multor care ameliorează băile și înfrumusețează parcul, regularizează taxele scaldelor (băilor) și tarifele pentru mâncări, muzică, etc. și zidește un nou hotel mare aranjându-l cu toate cele necesare.

III

Descrierea comunei Sângeorgiu, a apelor, băilor, clima

Sângeorgiu Român este una din cele mai frumoase comune de munte, așezată lângă râul Someșul Mare, într-o mulțime de monticuli cu păduri de fag și de brazi. Numărul locuitorilor este peste 2.000, toți români, oameni frumoși, de statură mijlocie sau mare, curați și sănătoși. În sat este o biserică română unită, foarte frumoasă și spațioasă, zidită de piatră. Corul plugarilor și al fetelor din sat cântă în fiecare Duminică. Oficiu poștal, stațiune telegrafică, precum și o farmacie în comună. Se mai află în localitate o școală primară superioară românească cu patru clase și cu o școală de pomărie foarte bine cultivată de directorul (în pensie acuma) Mihai Domide. În nemijlocita apropiere a satului spre nord, lângă Valea Borcutului sunt situate băile (scălzile). Privind de la poarta pe care intrăm în complexul băilor, observăm un deal înalt, de formă conică, compus din tuf calcaros, acoperit cu fel de fel de arbori, între care foarte mulți brazi. Înălțimea lui este de 455 metri peste suprafața mării. Jur-împrejur observăm o mulțime de vile și care prin grădinile de arbori. Pe

IULIU MOISIL

vârful conului stă chioșcul, din care se dezvelește o panoramă măreață asupra satului, câmpiilor și munților din jur. Cam la jumătatea înălțimii dealului se află două fântâni principale cu apă minerală, închise într-un grilaj de fier. Statuia zeiței sănătății, „Hebe”, este așezată jos la începutul drumului ce duce la fântâna principală.

De toate sunt cinci izvoare: nr. 1, 2, 3, 4 și 5.

Lângă intrarea în complexul băilor se află marele hotel „Hebe” cu două etaje, cu un salon mare pentru baluri, concerte, apoi salonașe mai mici cu biliard și cabinet de lectură (citirea ziarelor gratuită), 24 odăi frumoase și sănătoase stau la dispoziția publicului. Alături mai este un restaurant bun, iar ceva mai jos se află restaurantul „Ianci” cu un salon mare și 6 odăi pentru public.

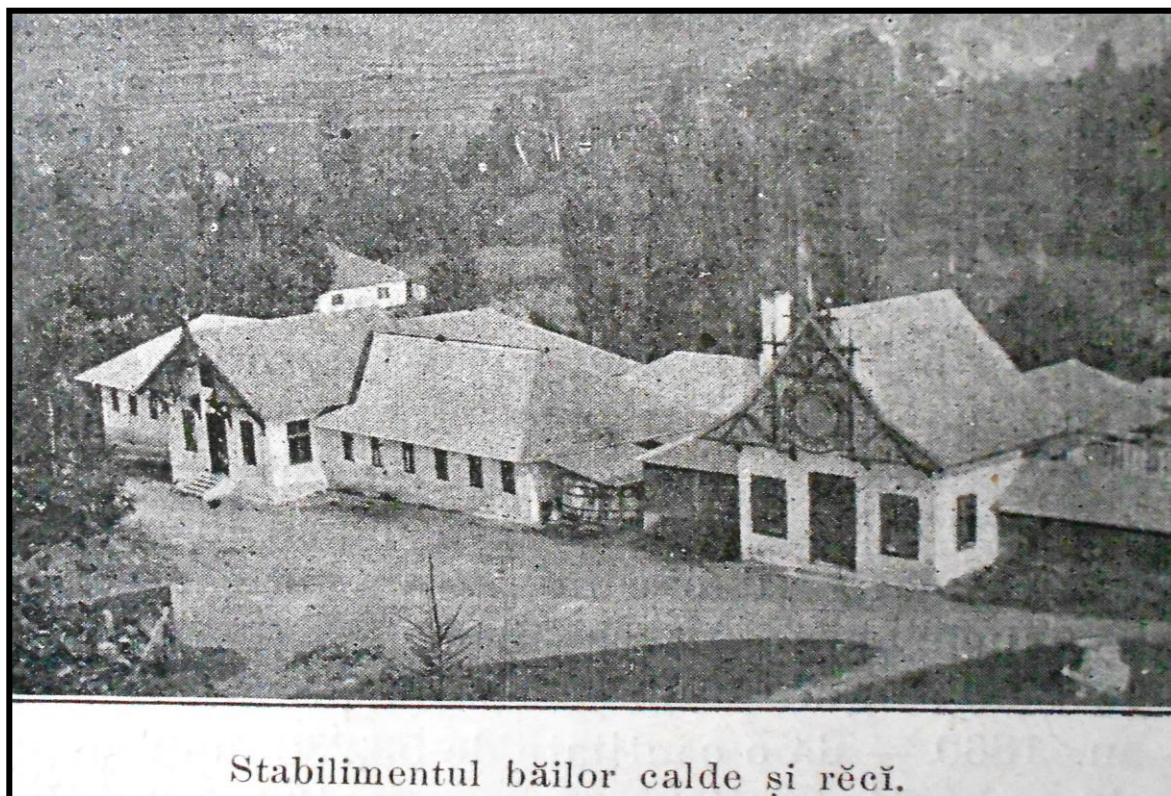


În casele din jur se află odăi cu mobilier de lemn (un pat sau două, o masă, două sau patru scaune, un dulap, etc., vase pentru spălat). Odăile se pot căpăta cu sau fără haine de pat;

Băile alcalino-muratică de la Sângeorgiu Român lângă, Năsăud, districtul Bistrița-Năsăud în Transilvania

pe prețul de la 70 bani până la 1 leu și 50 bani fără haine de pat; cu mobilier ceva mai bun și cu haine de pat de la 1,20 până la 2 lei 50 bani pe zi.

În general sunt peste 300 odăi în casele și vilele de la aceste băi. Cine își aduce haine de pat poate face o economie de 50 bani până la 1 leu pe zi. În general cheltuielile zilnice sunt între 4 până la 8 lei.



Băile

La Sângeorgiu sunt băi reci și calde. Cele reci au patru bazine, fiecare cu o suprafață de 20 metri pătrați cu apă foarte curată și continuu proaspătă, căci izvoarele dau o cantitate foarte mare de apă. La fiecare bazin sunt mai multe cabine pentru dezbrăcare. Două bazine sunt pentru bărbați, două pentru femei (pentru evrei sunt bazine separate).

Băile calde constau din 32 odăi cu 34 putini de lemn sau de beton. Apa se încălzește cu aburi într-un rezervor mare de unde trece, apoi în căzi (putini).

Apa din izvoare

Apa de la Sângeorgiu este alcalino-muriatică, adică conține, pe lângă o mare cantitate de carbonat de sodiu, și alte cantități de cloruri metalice.

IULIU MOISIL

Examinând cantitatea substanțelor solide, dizolvate în apa din izvoarele 1 și 2 și comparând-o cu alte ape vestite din străinătate ia locul între cele de la Vichy și Bilin.

Renumitele ape de la Faschingen sunt întrecute de apele de la Sângeorgiu, chiar din cauza conținutului considerabil a acestor substanțe.

Sulfate se află puține, însă conținutul de clorură de sodiu întrece conținutul tuturor apelor din localitățile expuse în tabelă. Iodul – deși în mici cantități, - face ca apa de la Sângeorgiu să exceleze față cu celelalte, deoarece numai în apele de la Vichy s-a mai găsit o cantitate de tot mică.

Abundența apei este foarte mare; astfel izvorul de la Sângeorgiu – zice Folberth, care a analizat-o în anul 1860 – dă o cantitate de 53,280 funți vienez¹ în timp de 24 ore, în care se află 138 funți clorură de sodiu, 131 funți carbonat de sodiu, iar 105 funți celelalte substanțe solide. Mai departe, zice Folberth, că 20,8227 părți de pond de acid carbonic la temperatura izvorului și la presiunea normală de 760 mm. Corespund la 11.023,09 de volum; 10,000 părți de pond de apă minerală corespunzând pondului specific și temperaturii ei, iau un volum de 9.933, 47 care absorb cele 11.023,09 de acid carbonic; vine prin urmare la 10,000 volumuri apă 11,087 acid carbonic.

Temperatura apei de la Sângeorgiu este de 11° C (vara) și 12° C (octombrie), măsurată la fața locului de [răposatul] profesor Dr. Artemiu Publiu Alexi – de la gimnaziul românesc din Năsăud – cu un termometru zecimal verificat de stațiunea centrală meteorologică din Budapesta.

Cantitatea apei – din cele 5 izvoare de la Sângeorgiu măsurată de Dr. Alexi, pe oră și zi, este următoarea:

Nru izvorul	Litri în una oră	Litri în 24 ore	Hectolitri în 24 ore
Nru 1	994·20	23860·80	238·608
Nru 2	177·00	4248·00	42·480
Nru 3	443·40	10641·60	106·416
Nru 4	108·10	2498·40	24·984
Nru 5	76·53	1836·72	18·367
Total	1799·23	43085·52	430·855

Cantitatea apei tuturor celor 5 izvoare este deci de 430 hl. Pe zi. Apa este foarte limpede și gustoasă.

Prețul băilor este de 15 cruceri (30 bani), a celor calde după clase: 40 și 50 cr. (90 bani și 1 leu 10 bani).

¹ 1 funt vienez = 560 grame.

Băile alcalino-muratică de la Sângeorgiul Român lângă, Năsăud, districtul Bistrița-Năsăud în Transilvania

Clima

Băile fiind situate între munți sunt scutite de vânt și, astfel. Clima este plăcută în tot sezonul băilor. În zilele cele mai calde, temperatura este de 22⁰ R (27⁰ C). vegetația din jur, parcurile de arbori umbroși și florile de pe câmpiile din apropiere îndulcește clima și mai mult, precum și aerul parfumat de mirosurile ozonifere eshalate de pădurile de brazi din munții învecinați.

IV

Taxele băilor ș.a.

Direcțiunea băilor este în Năsăud, orașel românesc cu 2800 locuitori, unde este și reședința societății „Hebe”. În timpul sezonului însă administratorul locuiește la băi, biroul său este în localul băilor și este deschis la oricare oră a zilei.

Fiecare oaspete este ținut la sosire a se prezenta la administrație care îi dă toate informațiile de trebuință. Dacă cineva rămâne un timp mai îndelungat peste două sau trei zile, este obligat a plăti o taxă: taxa băilor care pentru o familie este de 3 florini (7 lei), pentru o persoană 2 florini (5 lei), pentru întreg sezonul.

Deoarece muzica cântă în fiecare zi, dimineața și seara, iar joia și duminica și la masă, fiecare oaspete este ținut a plăti o taxă pentru întreținerea muzicii.

Taxa muzicii este de 3 fl. 50 cr. (8 lei) pentru familie și 2 fl. 50 cr. (5 lei 50 bani) pentru o persoană pe întreg sezonul.

V

Statistica apei exportate, frecvența băilor

Înainte cu 30 ani, când băile Sângeorgiului erau mai puțin cunoscute, exportul apei era neînsemnat, astăzi însă a ajuns destul de considerabil și de sigur va crește în viitor și mai mult. Iată o mică statistică a exportului:

În anul 1870 se exportau 15.000 litri

În anul 1880 se exportau 60.000 litri

În anul 1890 se exportau 140.000 litri

În anul 1892 se exportau 200.000 litri

În anul 1893 până la anul 1896 aproape îndoită cantitate.

Aceste date dovedesc încă o dată calitatea excelentă a acestor ape. Cea mai mare cantitate se exportă în Transilvania și Bucovina; în anii din urmă exportul se face și în

IULIU MOISIL

România. Fiecare român ar trebui să prefere aceste ape ale apelor din localitățile ungurești, cum este Borsecul, Repati, etc.

Apa menită pentru export este închisă ermetic, cu mașina, în sticle de $\frac{1}{2}$ l, $1 \frac{1}{2}$ l.

În localitate costă apa – o sticlă 2 cr. (5 bani), dimpreună cu sticla 10 cr. (22 bani). Având sticlele proprii se plătește o taxă de $1 \frac{1}{2}$ cr. (3 bani) pe butelie. Dacă vrei cineva să-și procure apă, trebuie să se adreseze arendașului exportului apelor, care stă în orașul Bistrița, actualmente este d. Lazar Sajovits, comerciant. O ladă cu 25 sticle costă 4 fl. (9 lei), sunt și lăzi cu 50 sticle. La intrarea în România apa este supusă la o vamă de 9 lei sută de kilograme. În general, apa ajunsă la destinația ei în România, după ce s-a plătit transportul, vama, valoarea ei și alte mici cheltuieli costă cam 15 lei 25 sticle, adică cam 60 bani litru. În tot cazul, mai ieftină decât oricare altă apă străină.

În raport cu creșterea exportului, a crescut și numărul vizitatorilor băilor. frecvența a variat în anii de la 1870 până la 1890, de la 200 până la 400 persoane și de la 1890-1896 de la 400-500 persoane la sezon, afară de persoanele care, în trecut, stau câteva zile sau vin anume în Duminici și sărbători spre a petrece câteva ore plăcute.

VI

Petrecheri, distracții, excursii

Deși la băile de la Sângeorgiu viața este, în general, liniștită, totuși poate omul afla petrecheri și distracții destule.

Dimineața, în timpul curei de apă, de la 6 la 8, cântă muzica la izvoarele de sus. Aproape în fiecare seară de la orele 6 la 8, când muzica cântă la fântâna principală, se dansează afară, în aerul curat, pe podele naturale, curată și tare compusă din tuf calcaros. Aproape în fiecare Duminică este bal sau concert.

Cele mai frumoase distracții însă sunt excursiile, ce să fac în unele localități din apropiere sau în munți.

Ținutul întreg de pe Valea Someșului, începând de la Năsăud, capitala fostului district al Năsăudului (de la anul 1861-1876), este muntos și romantic. Munții acestui ținut sunt compuși din ramuri ale Carpaților care își răcoresc poalele în undele cristaline și zgomotoase ale râului Someș, formând lanțuri nesfârșite de dealuri, monticuli și munți înalți, acoperiți cu păduri dese și umbroase de fagi, brazi și molizi. O mulțime de vâlcele limpezi ca [și] cristalul se rostogolesc prin ramificațiile Carpaților vărsându-se în Someș.

Cele mai însemnate localități pentru excursii sunt:

1. Orașelul Rocna, 15 km. departe de Sângeorgiu ($1 \frac{1}{2}$ ore cu trăsura), are peste 3.000 locuitori. Până la anul 1242, Rocna era un oraș mare și avea peste 40.000 locuitori. Fiind la granița Transilvaniei cu Bucovina, respectiv a Moldovei, avea o mare importanță comercială. La 1242, când cu invazia tătarilor, orașul a fost ars și dărâmat; astăzi nu se mai văd din vechiul oraș decât ruine și canale subterane. Biserica românească actuală este zidită pe

Băile alcalino-muratică de la Sângeorgiu Român lângă, Năsăud, districtul Bistrița-Năsăud în Transilvania

ruinele unei vechi biserici în stil gotic. În Rocna este și Direcția minelor de argint și plumb, care se exploatează și se află la o depărtare de vreo 15 km. de aici.

2. Băile Anieșului (sau Dombath) la depărtare de 11 km. de Sângeorgiu și 3 km. de la Rocna. Aceste sunt tot muriatice-alkaline conțin însă și sulfuri și sunt așezate pe malul drept al Someșului, pe vârful unui con de tuf calcaros. Și aici sunt stabilimente pentru băi, hotel și case de locuit, însă în număr mai mic, asemenea și abundența apei este mai mică ca la Sângeorgiu. Aceste băi sunt proprietatea fostului ministru ungar Andrei Bethlen.

3. Valea Vinului. Cele mai plăcute excursii sunt la valea Vinului, o localitate situată într-o vale îngustă, jur-împrejur înconjurată de munți, ai căror picuri adeseori sunt ascunse în nori. Un drum bun, serpentin duce [de] la Rocna la valea Vinului, pe lângă râșorul repede numit „Izvorul”, cu apa lui neagră din cauza deosebitelor substanțe ce le aduce de la spălătoarele minelor de argint și plumb.

La dreapta și la stânga se ridică coaste stâncoase, lunci pline cu flori carpatine sau brădet verde.

Panorama se schimbă la fiecare cârligătură a drumului, iar înaintea noastră se ridică falnic piscurile pleșuve ale Ineului și ale altor munți înalți.

La Valea Vinului este un izvor de apă muriatică-alkalină care izvorăște din stânci de porfiră. Înainte cu vreo 30 de ani rezervorul fântânei era o scorbură de copac, astăzi însă este făcut din piatră. Apa este mai rece ca cea de la Sângeorgiu, abundența ei însă mai mică. De aici se pot face excursii în munți pe jos sau călare.

În Valea Vinului se găsesc mai multe case, proprietăți mai ales ale minerilor și se pot căpăta odăi de locuit. Mâncare se poate căpăta într-un restaurant destul de bun și frumos.

La Valea Vinului se află și cuptoarele de topire ale mineralelor de argint și plumb care se aduc din minele situate la o distanță de vreo două ore, mai sus în munți.

VII

Terapeutica și efectele apelor

Decedatul profesor Dr. C. Sigmund de la Universitatea din Viena, într-o scriere a sa despre apele minerale ale Transilvaniei, recomandă apele de la Sângeorgiu ca excelente pentru următoarele boli: febrele învechite, infarstele de splină și ficat, debilitățile funcțiunilor organelor digestive, ale debilităților intestinale, ale hemoroidelor, ale blenoreelor și ale catarelor de uterus, catarele cronice de plămâni, pietrele din bășică și rărunchi, scrofulele, tot felul de debilitări nervoase, hypohondria, isteria, anomalii de menstruație, etc.

Efectele apelor minerale constau în vindecarea bolilor. Vindecarea, însă, atârână de la deosebitele combinații chimice dizolvate în apele minerale.

IULIU MOISIL

La unele boli, spre exemplu la reumatisme, podagră, se formează săruri la încheieturi și se pietrifică – omul umblă rău sau deloc, având dureri mari. Dacă, însă, se folosește o apă minerală ce conține astfel de substanțe care dizolvă acele săruri, omul se poate vindeca.

În apele de la Sângeorgiu se află o mulțime de astfel de substanțe de un efect excelent¹.

Acidul carbonic legat de săruri are proprietatea că răcorește stomacul, stăpără setea, face ca să curgă în mai mare cantitate sucurile stomacului, lucrează asupra intestinelor ca să se miște mai bine. Stomacul, însă, la rândul lui influențează și asupra ficatului, a splinei, a rărunchilor și a beșicii urinare. Toate organele lucrează mai repede, produc sudări și plămâni dau afară aerul cel rău.

Un învățat a spus că acest acid trece în sânge numai dacă se bea pe „inima goală”. Efectele lui cele dintâi sunt că alungă greața, când voim să oprim vărsătura și să se liniștească nervii iritați ai stomacului. După masă, amestecată cu vin, este asemenea foarte digestivă.

Alte efecte sunt că împiedică grămădirea sângelui la cap, tocmește stomacul și silește beșica urinară la strecurarea apei (în boala de apă); lucrează contra sucurilor nenaturale ale stomacului și ale intestinelor, produce poftă de mâncare, depărtează zgârcii de stomac (spasmurile), regularizează necesitățile trupului, influențează asupra pietrelor din beșica fierei și din cea urinară, asupra contracțiunilor de mușchi asupra petrificațiilor de la încheieturi, etc.

Acidul carbonic întărește corpul, seacă grăsimea și dezvoltă mușchii, reduc la starea normală organele, care și-au mărit volumul prin boli sau excese, spre exemplu la ficat, splină, lucrează cu bun rezultat asupra diferitelor umflături (uimele, gușa, etc.); lărgeste canalele acoperite cu pielețe mucoase, cum sunt canalele beșicii fierei (la gălbinare), intestinul gros, canalul urinar, a uterului, a gâtului, etc., precum și tuburile plămânilor, atacați de catar sau de aprindere (la pneumonii).

Conținutul acidului carbonic din apele de la Sângeorgiu este mai mare ca a tuturor apelor. Clorura de natriu (sarea comună) se află 2.487 la 10.000 părți apă. Ea dă apei un gust plăcut care îndeamnă la băut. Clorura de natriu face ca organele umflate să se micșoreze (ficatul, splina, gușa), produce o activitate mai energică a stomacului, etc.

Bicarbonatul de sodiu se află 3.475 părți la 10.000 părți de apă. S-a dovedit de foarte bun după influență în convalescență, dezlipește tusea rămasă și împiedică oftica.

În general, sărurile de sodă dizolvă pietrele din bășică (dacă sunt mai poroase), nisipul din rărunchi sau ajuns în bășică, precum și substanțele care astupă canalul fierei; lucrează cu foarte bun efect asupra scrofulelor, vindecă atacurile nervoase, precum sunt spasmurile femeilor însărcinate, a celor isterice, spasmurilor copiilor, împiedică mirosul din stomac, nas sau gură.

Clorura de kaliu este 3,35 în 10.000 mii părți; aceasta nimicește mirosurile din stomac, gură, la scorbut, la ghinduri, în difterică, etc.

Bicarbonatul de calciu se află 18,21 în 10.000, are de scop de a întări oasele cele

¹ Aceste date sunt luate după „Apele minerale de la Sângeorgiu-român” de Dr. Leo Mureșianu, medic și profesor de igienă la Institutul Pedagogic-teologic din Caransebeș.

Băile alcalino-muratică de la Sângeorgiul Român lângă, Năsăud, districtul Bistrița-Năsăud în Transilvania

slabe (la rahitici) ale copiilor, precum și plămâni; asemenea este folositor și la scrofule.

Bicarbonatul de magneziu se află 5,21 în 10.000 părți. Pe lângă efectele amintite la bicarbonatul de calciu, această sare lucrează asupra mișcărilor intestinelor și ușurează scaunul.

Spre a avea o privire scurtă asupra substanțelor solide (după cantitatea lor) a apelor minerale facem aici o comparație a deosebitelor ape minerale.

Sângeorgiul român. Izvorul nr. 1 conține substanțe solide	86,9
Sângeorgiul român. Izvorul nr. 3 conține substanțe solide	85,9
Stoikafalva	67,4
Rohitsch	57,6
Vichy (Grande-ville)	50,6
Dombath (Anieș)	50,1
Bilin (Josefs-Quelle)	49,5
Roisdorf	38,2
Selters	36,7
Előpatak	36,6
Tușnad	36,1
Gleichenberg	35,5
Faschingen	33,2
Borsec	31,6
Emskrahnen	26,5
Salzbrunn	22,2
Valea Vinului	20,7
Homorod	18,6

De aici urmează că apele minerale de la Sângeorgiul român stau pe primul loc și din punctul de vedere al conținutului de substanțe solide.

Drumul ce vizitatorii din România îl pot face este:

Pentru cei din Oltenia: peste Târgu-Jiu – Petroșani, de aici cu drumul de fier pa Piskl – Alba-Iulia – Teiuș – Cucerdea la Apahida (Cluj) – Dej – Bistrița (sau de la Cucerdea direct la Bistrița). Linia peste Apahida – Dej - Bistrița este mai comodă.

Pentru cei din Muntenia: peste Râmnicu-Vâlcei la Sibiu, de aici cu drumul de fier peste Copșa Mică la Teiuș și de aici ca mai sus.

Pentru cei din partea Bucureștilor: peste Predeal – Brașov – Copșa Mică – Teiuș, apoi ca mai sus.

De la Bistrița la Sângeorgiu cam 3 ore cu birje bune și încăpătoare care costă 4-6 florini (8-12 lei).

Pentru cei din Moldova: peste Ițcani – Suceava – Câmpulung. De aici cu trăsura la Sângeorgiu vreo 8 ore. Pentru comoditate recomandăm vizitatorilor a se prevedea cu bani austrieci.



TRADIȚII



Pe coclaurile Sângeorzului

IOSIF CIUNTEREI

De vorbă cu Ana Mutu Mihali - 73 de ani



- Sara bună! Ce faci le Ană?

- D-apăi, ia, ce să fac, pe-acasă. Haidați săgeți la noi.

- Uite, am venit amu între sărbători aicea la dumnitale. Cum a fost de sărbători le Ană?

- Fain! Am avut colindători. O venit băiți cu turca, o venit cu irozii. S-o colindat. Tineretul mere la strânsură, și fece și băieți, să întâlnesc și joacă.

- Ce înșamnă aceea strânsură?

- S-adună fecile și băiții ca la joc să se petreacă. Băiții duc căce o fele de ginars și fecile duc prăjitură. Să servesc, să distrează, acolo cântă, gioacă. Să duc trișcași, ceterași duc ficiorii. Așa era mai gemult.

- Îți aminești de vremurile cân erați fată?

- Îmi aminesc, cum să nu-mi aminesc.

Ge tinerețe cine nu-și aduce amince. Că bătrânețile-s grele și cum să nu ce gănești la cinerețe.

- V-aminciți cân vă strângeți și mereți la colindat?

- Merem la colindat grupuri ge fece și ge băiți, merem la colindat. Tăt satul mere atunci, la tătă casa să colinda.

- Cam de la căce începe colindatul?

- Ge cân însăra, ge cân însăra să duce și colinda. Ne da mere, ne da nuci, ne îngie cu colac, cu ce ave găzdoile făcut pin casă.

- Nu să colinda pe bani.

IOSIF CIUNTEREI

- Nu, pe bani, nu. Vai, da atunci nici nu erau bani. Atunci nu să da alocații, nu erau bani la mame cu copii. Nu să da. Numai cine lucra, cân vingei un miel, o oaie, un ou, o găină. Atunci făcei un leuț. Sau lucrai ceva la cineva. Facem bluză, ștrecănem ciorapi, țăsăm pânzături în stacive și țăsăm la fece care aveu bani. Eu am fost orfană ge tată și am lucrat tăce lucrurile. Mama nu m-o lăsat la școală să mă duc. O avut doi frați la București și ar fi vrut să mă poarte în școală și săraca nu m-o lăsat că dacă o fost văduvă i-o fost urât. Frații și surorile mai mari o fost căsătoriți și eu am fost cu un frate mai mic cu ie acasă și o trebuit să stau cu ie să o ascult. Mi-era milă ge ie. Lucram pământul, lucram cânepa, erau holge, tăce moinițele erau arate, tăce deluțurile noastre. Avem holge de grâu, de ovăze, de orz. Țănem porci, găini și cu asta trăiem, două vaci avem și trăiem așa. Cân vingem căce ceva, săraca mamă o mai vândut, ba taler, ba păunițe, căce o bucată ge loc, să mai aibă căce un bănuț. Ge tăce am avut, așa am trăit noi. Da muncă gre o fost pământul.



- Îi greu aici la țară?

- Păi greu, că pământul aiesta trebuie să-l lucrî la timp, dacă nu-l lucrî n-ai nimic, dacă nu-l lucrî cu săce, dacă pui la timpul lui, și aratul, și sămănatul, și căpăluitul, și culesul, și fânul cân îi vreme bună. Tăce să fac la timp, că dacă nu, n-ai nimică, lucrî ge pomană, dacă-ai lăsat mălaiul în burene, dacă-ai lăsat straturile în burene, ce mai culegi? Trebe să ce ocupi. Îmi place să lucrî și în grăgină și ne-am pus și straturi,

tătcicelea.

- V-o fost drag să lucrăți?

- Mi-o fost drag, pentru că am fost învățați ge mici. Așa zăce săracul tata, cân eram până pe clasa a IV-a o trăit. „Dragu tacii, dacă îți lucrî o bucată ge pământ cu săce, nu va lăsa flămânzi”, așa zăce.

- Ce vorbă faină!

- Faină! Să lucrăți pământul cu săce, cu braț harnic și să dați și la cel ce n-are din puțânul vost cât își culege. Dă și la cel ce are mai puțin ca voi. O avut moșie multă părinții mei. La tăți ne-o dat locuri și ge fân, și mălăiști de arat, de pus mălai. Tătcicelea. Și vaci, atunci așa să da zăstre, vacă cu lapce. Și dacă avei, și oi, dacă nu vacă, lada plină de lucruri ge valoare, țoale, procută, părătari la păreți. Să nu fie casa goală ca în cămin. Să ai cu ce-ți îmbrăca casa și bărbatul și băiții. Trebuie să lucrî, să țăși pânză, să torci lână, să le faci hăinuță. Noi așa ne-am îmbrăcat. Și patul, și casa, și bărbatul și copiii. De mânuțele femeii.

- Uită, povestiți cu atâta drag de părinții dumneavoastră. Ați avut frică de părinți?

- Da! Atunci cân era săracu tata, cân trăie, n-avei voie să zăci că „nu mă duc”. Cân era rândul meu trebuie să plec. A apă, cu văcuța, cu căieruțul la brâu, torcem și cân să vii

Pe coclaurile Sângeorzului

acasă să tragi un găgej după cine, să nu vii slobodă. Și tăiece lemnuțele și puse pe prispă când făceai focu cu lemne. Să ai la ce te scula, dimineața, să ai la ce te scula, să bagi un lemn pe foc. Era veșnic prispa plină clădită de vreascuri. Atâta ge fain era. Cât o trăit și bgietul tata ni-o fost bine, păi după aceea o fost mai greu. Mama, săraca, sângură, cu tăce grijile pe capul ei.



Apoi tot o început să vândă căce-on loc, să ne facă ce ne trebe.

- Câți ani ați avut când o murit tata dumneavoastră?

- Pe clasa a IV-a eram.

- Un pic de băiețacă.

- Un pic de băită.

- Ați dus lipsa tatălui după aceea?

- Am dus.

- De ce v-o fost mai greu?

- Ne-o fost greu. Mie mi-o fost drag să mă duc la școală. Și am fost la frații mamei la București. Am stat o vară întregă. Scrie mama scrisori pe-atunci. Eu acolo cât am stat mi-am cusut pene pe-o cămeșă și tăt suflam din greu că mi-era milă de mama, săraca. Scrie: „voi sunteți frați că mi-ați luat fata, nu mi-i destulă mie văduvia, mi-oi umple dăsiagii de bolovani și-oi vini și vă voi sparge capul și ferestrele, că mi-ați luat fata crescută gata. Trimiteți-mi-o acasă că prin tăce mălaile mă duc la ștrec, nu vine băita”. Atâta m-o dorit să vin acasă și plânge... Că ei o vrut să mă înfizeze că ei niciunul n-o avut copii. Și-amândoi o fost cu pregătire la București, unul o fost colonel, unul o fost profesor de limbi străine care o fost nouă ani prizonier la ruși. Și n-aveu copii niciunul. Și-ave casa lui în București. „Lasă că vinim noi în Sângeorz ca să stăm acolo”, o avut căși acolo une o fost postul de miliție. Acolo îi un băit a meu, și-o făcut casă. Și când o fost bătrâni, să vie la Sângeorz, n-o putut suporta aerul aiesta tare de munte. Tot ne-am dus la ei și cu bărbatul meu după ce m-am măritat, până ce ei o murit. C-ave bărbatul meu permis CFR, c-o lucrat în cariera de piatră. 33 de ani o lucrat. Tătă lumea ave de lucru. Amu tăte îs ruinate...

- Credeți că va mai fi Sângeorzul ce-o fost odată cândva?

- Nu știu, dacă un gospodar, un om harnic care să prețuiască pământul și satul lui. Un om harnic chiar dacă nu are atâta școală și facultăți, un om gospodar. „Omul sfințește locul!”. Care să știe să le organizeze, să le ieie de-un capăt, în așa fel să margă bine. Să aibă frică de Dumnezeu și înțelepciune. Dumnezeu îl ajută.

- Mă gânesc că un om mai înțelept mai îi aici pin Sângeorz, din câți oameni are Sângeorzul. Acum de sărbători, din câte am înțeles, să face acolo, la stațiune, strânsură. Să face și revelioane. Să face zilele Sângeorzului de Bobotează...

- Dumneavoastră ați cântat, ați fost la diferite concursuri.

IOSIF CIUNTEREI

- Am fost la Cluj. Atunci nu era „Floarea din grădină”, nu era apărut. Îi demult, cu 55-56 de ani în urmă. Îți dai sama, ce era atunci? Atâta țân minte că am concurat, că am fost mai mulți prin raionul Bistrița-Năsăud, că așa era atunci. Și la Cluj, pe scena Teatrului Național, cu mulți, o fost din tăt județul, pe Maria Butaciu o țân minte, pe Marioara Precup.



Atunci am câștigat locul I, o dată locul II că n-am cântat un cântec cu partidul.

- Oare ne cântați și nouă? Ce vreți. Să vă audă și ascultătorii.

- Amu-s bătrână să cânt cântări de muzică populară, nu-mi stă bine să cânt. Să cânt o priceasnă. Ce să cânt?

- Ce considerați dumneavoastră.

- Eu cânt o priceasnă. „Servitoarea” se numește.

- Le Ană, cum vă cunoaște lumea pe aici, după poreclă?

- Păi, așa îmi zâc și vecinile, Ana lu Mihali, de cân am fost fată. Atunci era o minune că erau atâția care să cânte.

- Da nu vă spune pe ocară?

- Nu, atâta ne era nouă, Ana lu Mihali. Atâta. La Ion, soțul, îi zâce Ion a Anii Diacului. Că socru o fost diac la biserică pe vale. 27 de ani o slujit biserică de pe vale și soacra cânta pricesne și ie frumos.

- Mă gânesc că de la ei ați învățat pricesne.

- Da, o avut un caiet cu tare multe pricesne.

- Făcute de dumnitale?

Pe coclaurile Sângeorzului

- Da, bunu, că așa îi zăcem la socru. La soacra nu-i trebuie să-i zăcă copiii mei bună, mamă-bună. Îi zăcem mămucă. Așa i-am zâs și eu, mămucă.

- Sunteți îmbrăcată într-un costum tare mândru.

- Aiesta a fost costumul de demult, am jucat pe scenă. Făcut de mine.

- Alesătură tare faină.

- Alesătură, îi păștură și aici cănăcii îs de mătasă, i-am înnodat eu cu mânuțele mele și cipcurile tăt. Și aicea îs lăncețe țăsute în ceară de mătasă, tot neagră. Lăncețe, așa să zăce. Cu mătasă și cu acu alegem așa. Îl scotem pe hârtie și alegem.

- De la cine ați învățat?

- de mică am învățat că dacă n-am avut tată, mi-era drag să îmblu gătată. Și am avut pe scenă pânzături roșii cu lăncețe, tot de mine, și cu cipcă și ci ie, cu pene roșii, așa. No amu, aiestea mi le-am făcut de moarte. Am zâs să le am pe cân oi fi bătrână. Ne-o cusut băita aici, fata me o cusut, numai cipcurile le-am făcut. N-avem oci să mai cos pe pânza asta deasă, țăsută de noi. Ș-amu ne-am cumpărat și ne-am făcut eu cipcuri de aiestea cum fac amu. Aiestea să rămâie la băite. Nu-l duc la putrezit. Asta-i valoarea lor. Că ele nu mai țasă amu. Nu știu să toarcă, nu știu să țasă. Și dacă mărg la școală, uite, le trebe. I-am făcut amu bătrână la fetiță, la nepoțica asta, cămășuță cu ajur la poale și cu pene și pânzături și cept cu pene. Pânzăturile le-o țăsut o femeie că nu le-am putu eu. Nu mai am stacive amu. O femeie din Ilva-Mică mi le-o făcut, pânzătură mărunțică și șurț albastru. Așa le trebe la dansuri la școală. Tare frumoase.

- Aici în spate văd și niște perini tare mândre. Tot de mâna dumnilale?

- Aiestea-s țăsute demult.

- Tare mărunțel.

Îs cusute. Avem oci buni. Aici îs cusute în cruciță. Ș-apoi să coasă pe cire. Îs pe cire la cingeaună. Acolo-s cusute cu tăte culorile de ață. Doamne, cât am lucrat.

- La țară, o femeie mai ave vreme să și lucre?

- Cine sta la cafei atunci? Tătă sara lucrui, dimineață la câmp dacă avei de lucru, vinei acasă, lucră să margă. Torsul, răsucitul, țăsutul. Soacra într-una torce, țasă procuță și trăisti de procuț, zăstre. Tare fain lucra săraca. Tătcicelea lucra și ie. Și mama me. Am părtari de mama țăsuți.

- Tare fain. Acum-i iarnă. Mai demult să făce șăzătoare?

- Să strângeu. Am caier aici. Mai torc lână și le-am făcut ciorapi la copii. La tăți le trebe un ciorap să le fie cald.

- Ați fost dumneavoastră prin șăzători?

- Am fost, puțână vreme. Că trebuie să lucrăm. Că dacă eu n-avem bani, mama mi-o vândut oile și mi-o cumpărat o mașină de tricatat pe masă. Lucram cu lampă că n-avem curent atunci cân eram eu băită. Și facem câte două bluză pe săptămână și câștigam 300 de lei. Cum erau atunci banii. Mama o fost bucuroasă că ave cu ce să plătească darea. Băga cosași ca să avem fân la vaci. Așa trăiem atunci. N-avei bani. Și la cămin cân mă lăsa, numai vineri sara mă lăsa la repetiții și sâmbăta sara la spectacol. Restul, în cursul săptămânii, lucrul să margă. Eram la fân, eram unde avem, la sapă.

IOSIF CIUNTEREI

- Așa-i că la țară îi lucrul pământului.

- Păi așa am trăit. N-am fost năcăjâți să răbdăm foame. Am avut în pod și în cămară. Tătcicelea avem, saci cu grâu, atunci era moară cu sâte, nu știu, prin Rebrîșoara. Și punem grâul în saci și scriem pe saci numele și omul cu caii, care ave caii, mere cu frâu la măcinat la sâte ca să facă făină albă. Și atunci facem în cuptor, avem cuptor de pită. Vai ce găzdoie erau femeile mai demult. Amu cocem în aragaz. Nu-s găzdoie amu.

- Uite, din căce am văzut nici să mai samână grâu amu.

- Nu mai samână nime. Păi cine să samâne amu? Că-s duși tăți. Numai bgietii moșnegi îs acasă. Și ei nu mai au putere să lucre. Și galiți îs mai puțâne, animale-s mai puțâne. Ne-o sărăcit țara tătă. Vai de capul nost. Ce-or ajunge copiii noștri? Noi ne-om duce că ni-i vremea de ne dus. Da, vai săracii copii!...

... Dacă îți moare un copil ți să rupe sufletul. Sănătate și putere nu mai ai. Nu mai ai nicio dragoste. Atâta că m-am mângâiat cu aștialați, de unu mă bucur mai mult, de unul mai puțin.

- Aici în țărișoara noastră nu ne putem câștiga banul?

- Dacă ar lucra Dumnezeu la inima lor să organizeze altă treabă.

- Uite că litrul de lapte îi 80 de bani!

- Da! Cât de fain îl plătesc aieștia. No, vezi, asta-i viață? Muncește bgietul om de la os, îi îs rupte oasele. Ca să ții un animal, trebuie să fii ca la un copilaș. Cât muncești! Nu să tem de Dumnezeu.

- Zăceți că torceți lâna. Astăzi lâna nu mai valorează nimic.

- Aruncă sacii cu lâna. Doamne ferește, doamne!

- Unde duceți lâna, unde prelucrați lâna?

- În Maieru erau mașâni. Merem cu lâna șa mașână, torcem și facem pănură de căputuri, de obgiele și atunci era rușâne să îmblî cu răză de aeste ca amu, pestrițe de aeste. Pe tata, la plug, îl țin minte cu izmene albe, cu cămășuță albă, curați. Cierbem hainile cu leșie, avem de la vernică făcut un cenușar și acolo punem cenușa. Așăzam hainile tare fain, cu sopon ge haine făcut ge femei, cu sodă, din unsoare, grăsime. Fac sopon și amu. Că nu mi-i îndămână. Vara îi mai mare dragul. Tăte-s spălate. Iarna-i mai greu ge spălat, nu să uscă.

- Zăceți că cierbeți hainile în ciubăr.

- Turnam apă așa, cămăși albe și turnam pe cenușa aceea cernută, să nu cie cărbuni. Întâi turnam numai apă călie, a doua oară mai cierbinte și a treia oară clocotită și lăsam apa să stăie mai mult acolo în ciubăr. După aceea le storcem și mergem cu ciubărul la apă și le lam pe picietri, cu scaune mici, avem lăițuci pe care le lam, în Someș le limpezăm și le bătem cu maiul și le lam. Erau albe ca soarele. Pânzale le bgilem așa. Torturile de cânepă le torcem că până la Crăciun să cie pe rudă spălate. Zăce mama: „vine Belciugul, torturile pe sârmă, că vă trebe cămăși”.

- Ce-s acelea torturi?

- Torcem cânepa pe fus și răștiem pe răștitor. Avem răștitor, cu cruce fain și legam torturile fain. Și numărăm jârebgile, să știm gin căce jârebgie îi tortul, cât ne ajunge la urzât.

Pe coclaurile Sângeorzului

Le legam fain și le punem la ciert în ciubăr și să bgileu fain, de doamne, ieșă pânza faină. Așa și le gepănam. Câtă muncă era. După aceea gepănam pe vârtelniță torturile fain și urzăm pe vârtelnița de urzât și puneam teară și țăsăm pânza ge Paști. Bgilită pânza și curăice cămăși.

- Trebuie să ai haină nouă.

- Să ai hane noi și să te duci la biserică.

- Primul drum cu ele era la biserică.

- Primul drum cu ele la biserică, să cie sfințate, așa știem de la părinți. Și de Paști, copiii umblau a ouă cu trăistuța. Era o frumusețe de mai mare dragul. Tăți cu cămășuță noi și umblau după ouă.

- Mai mare dragul să vezi așa ceva.

- Tare fain era. Era lumea bună. Vecini buni. Nu erau dușmănoși, nu era invidie. Sufletști, inimoși tăți. Nu să supăra unul pe altul.

- Săptămâna trecută am întrebă-o pe le Ana Larionesi că ce-i învrăjbește pe oameni? Vă întreb și pe dumneavoastră, oare cine-i învrăjbește pe oameni?

- Cer rău. Cel rău să bucură să câștige sufletelul tău. Cel rău: invidia, ura dușmănia, aiestea îi învrăjbgesc. Tăt o huleală.

- Ce nu le ajunge?

- Întrecământul aiestă și luxurile. Aiestea i-o învrăjbgit așa. Lăcomia asta, să faci atâta. Nimic nu-i a nost. Parcă trec așa, tăce, ca un vis și te duci și tăce rămân. Și dacă nu faci o faptă bună și nu-i fi bun cu aproapele tău și nu-i sări să ajuți pe cineva la năcaz, să-l mângâi. Și o vorbă bună-i primită. Și un pahar de apă dacă-l dai din suflet, îi primit înaintea lui Dumnezeu.

- Le Ană, vine amu, schimbăm anul. Vine anul nou. Cum era mai ge mult pe aici la Sângeorz-Băi?

- Fain era, bucurie. Să petreceu oamenii. Să strângeu laolaltă. Și cân intrai în post să făce cerc. Așa să zâce. Să strângeu finii, nănașii, mâncau de dulce, beu un pahar ge ginars și giucau și să petreceu. După ce se gată postul, iarăși să strâng și să petrec. Mai gemult era astfel. Amu nu mai pre mărg oamenii așa. Nici tineretul nu să mai duce la strânsură, să duc la discotecă. În loc să fie devreme sara acasă, ei noaptea să duc, tăt noaptea. Noi cân eram fete, cân eram acasă să mai apuce sfințita soarelui, că nu mai pășăm nicării duminica. Merem la joc să giucăm „giocul banilor”, să ne vadă mama la joc, șageu pe gălendăr la șoprile cele făcute. Să puneu femeile, îți țâneu chitonul, îți țâneu căputul. Dacă era vară să suie numai să ce vadă cum gioci și după ce se gâta jocul, acasă. Nu umblai brambura.

- „Giocul banilor” îi un joc așa mai tipic aicea la Sângeorz-Băi. Cum era jocul?

- „Giocul dintâi”, „giocul banilor” și „giocul de sară” erau a drăguțelor. Fata pe care o simpatizai, ț-o alegei, o giucau dintâi, după aceea o mai lăsai să o gioce și alții, la jocul banilor iar ț-o luai. Jocul de sară iar ț-o luai tu. Și la jocul banilor plăte muzicanții. Un băiat strânge de la tăți băieții banii din joc, cum mere jocul banilor, fain, tăt roată. Și să cânta până ce se gâta de să lua tăți banii. Și atunci îi da banii la muzicanți. Și asta era. Mai giuca câteva jocuri, jocul de sară și gata.

- Cân să făce, mai exact, „giocul banilor”?

IOSIF CIUNTEREI

- În tătă duminica, la hora satului. Ş-apoi l-am giucat şi la Casa de Cultură. L-am giucat, şi tropota, jocuri faine. Ş-amu le fac că am fost să-mi văd nepoţica. Domnul Hodoroga se ocupă de ei, are şi mai mari şi mai mici. Mi-ar plăce să se ocupe să facă grupuri vocale, cu fetiţele care au voce. Şi să cânte nepoţica, să-şi deie greaţa să cânte. Atâta aş vrea să cânte.

- Într-adevăr, că până la urmă şi tinerii trebuie încurajaţi.

- Trebuie să se ocupe cineva de ei.

- Uite, le Ană, că aveţi 73 de ani. Ce vă mai doriţi amu?

- Nu-mi doresc nimic. Să mă pot ruga lui Dumnezeu pentru copii, pentru sănătatea lor. Dumnezeu să le deie sănătate şi fericire în viaţă. Să fie pace în lume. Să ne ferească Dumnezeu de năcazuri şi supărări. Aiestea-s grele. Şi eu să fiu mântuită, să mă ierte Dumnezeu că şi eu am fost păcătoasă ca orice om, că nu-i nime sfânt. Şi am greşat şi eu în faţa lui Dumnezeu şi mă rog, într-una mă rog. Acolo lângă icoană şi lângă carte. Mereu la sfânta Biserică. Atâta ne-o mai rămas amu. Este o priceasnă de-a lu socrul meu, dintr-on caiet:

Atât mi-a mai rămas

Să mă-ncred în Dumnezeu

Să-l ascult eu pas cu pas

Să fiu după planul său

Port totul prin Iisus

El e tăria mea, aliluia

Eu sunt învingător prin El

Fie lupta cât de grea.

Ş-atâta mi-ar fi de drag să pot face o înregistrare pentru copii. Am dat caietul la părintele Pomohaci ca să le cânte el. am fost şi pe acolo atunci când am păţât cu băitul meu. Eram tulburată. M-am dus acolo la părintele. Şi i-am dus caietul cu pricesnele. Poate oi trăi şi n-oi muri să aud cântările bunului, cântând din gura lui părintele. Că le cântă fain. Să-l învrednicească Dumnezeu să facă un CD şi un video. Şi m-aş bucura să aud cântările bunului că le înalţă la Dumnezeu, să le audă şi băietul meu şi socru. M-aş bucura să trăiesc să-l aud cântând pe el, cu gura lui cea faină.

- M-ai lăsat fără cuvinte lele Ană. Doamne ajută să fie așa!

- La tăţi consătenii mei, care mai sânteti în viaţă, v-am mai cântat o priceasnă, să v-aduceţi aminte de mine, că am cântat cândva mai demult şi mai fain. Da amu îs slăbită de puteri, așa cum am putut şi cu emoţii v-am transmis această priceasnă ca să vă rugaţi lui Dumnezeu şi lucrând, că-i primit înaintea lui Dumnezeu, numai să-l avem în suflet în tătă clipa.

- Încă o dată, vă mulţumesc tare mult!

- Mulţumesc şi eu c-aţi venit la casa me.

** Fotografiile din acest articol aparţin autorului.*

Repertoriu bibliografic al revistei *Pisanii* *Sângeorzene*

- 2016 -

1.	* * * <i>Alegerea deputaților din districtul Năsăudului pentru dieta de încoronare a Ungariei</i> , nr. 11(51), pp. 29-34.
2.	ALEXI, ARTEMIU PUBLIU: <i>De pe Câmpul Libertății din Transilvania</i> , nr. 9(49), pp. 34-39.
3.	ALEXI, DR. ARTEMIU PUBLIU: <i>Corespondență din Năsăud</i> , nr. 1(41), pp. 25-27.
4.	ALEXI, DR. ARTEMIU PUBLIU: <i>Poporul român în oglinda poeziei sale (I)</i> , nr. 1(41), pp. 28-30.
5.	ALEXI, DR. ARTEMIU PUBLIU: <i>Poporul român în oglinda poeziei sale (II)</i> , nr. 2(42), pp. 27-30.
6.	ALEXI, DR. ARTEMIU PUBLIU: <i>Fondurile grănicerești năsăudene (I)</i> , nr. 3(43), pp. 13-14.
7.	ALEXI, DR. ARTEMIU PUBLIU: <i>Poporul român în oglinda poeziei sale (III)</i> , nr. 3(43), pp. 23-27.
8.	ALEXI, DR. ARTEMIU PUBLIU: <i>Fondurile grănicerești năsăudene (II)</i> , nr. 4(44), pp. 15-17.
9.	ALEXI, DR. ARTEMIU PUBLIU: <i>Poporul român în oglinda poeziei sale (IV)</i> , nr. 4(44), pp. 25-30.
10.	ALEXI, DR. ARTEMIU PUBLIU: <i>Fondurile grănicerești năsăudene (III)</i> , nr. 5(45), pp. 21-25.
11.	ALEXI, DR. ARTEMIU PUBLIU: <i>Poporul român în oglinda poeziei sale (V)</i> , nr. 5(45), pp. 33-41.
12.	ALEXI, DR. ARTEMIU PUBLIU: <i>Fondurile grănicerești năsăudene (I)</i> , nr. 6(46), pp. 16-22.
13.	ALEXI, DR. ARTEMIU PUBLIU: <i>O audiență la Vodă Carol în 1880</i> , nr. 6(46), pp. 33-35.
14.	ALEXI, DR. ARTEMIU PUBLIU: <i>Fondurile grănicerești năsăudene (II)</i> , nr. 7(47), pp. 18-23.
15.	ALEXI, DR. ARTEMIU PUBLIU: <i>Fondurile grănicerești năsăudene (III)</i> , nr. 8(48), pp. 21-23.
16.	ALEXI, DR. ARTEMIU PUBLIU: <i>Fondurile grănicerești năsăudene (IV)</i> , nr. 9(49), pp. 21-25.
17.	ALEXI, DR. ARTEMIU PUBLIU: <i>Fondurile grănicerești năsăudene (V)</i> , nr. 10(50), pp. 17-22.
18.	ALEXI, DR. ARTEMIU PUBLIU: <i>Fondurile grănicerești năsăudene (VI)</i> , nr. 11(51), pp. 21-24.
19.	ALEXI, DR. ARTEMIU PUBLIU: <i>Fondurile grănicerești năsăudene (VII)</i> , nr. 12(52), pp. 27-30.
20.	ALEXI, FLORICA NICOLETA: <i>Excellentia</i> , nr. 7(47), pp. 7-12.
21.	AXINTE, PROF. VIORICA: <i>Vis împlinit</i> , nr. 10(50), p. 12.
22.	BARCIANU, N. DROC, <i>Bibliografie</i> , nr. 1(41), pp. 31-34.
23.	BARÎȚIU, GEORGE: <i>Adunați documente și le păstrați</i> , nr. 9(49), pp. 7-9.
24.	* * * <i>Băile de la Sângeorgiu</i> , nr. 2(42), pp. 21-24.
25.	BUGA, ANTON: <i>Memoriu adresat Consiliului Popular Sângeorz-Băi</i> , nr. 1(41), pp. 47-49.
26.	BUZILĂ, ȘTEFAN, <i>Nunta la țăranul român din jurul Năsăudului (I)</i> , nr. 3(43), pp. 45-51.
27.	BUZILĂ, ȘTEFAN, <i>Nunta la țăranul român din jurul Năsăudului (II)</i> , nr. 4(44), pp. 33-37.
28.	BUZILĂ, ȘTEFAN, <i>Nunta la țăranul român din jurul Năsăudului (III)</i> , nr. 5(45), pp. 47-54.
29.	BUZILĂ, ȘTEFAN, <i>Nunta la țăranul român din jurul Năsăudului (IV)</i> , nr. 6(46), pp. 41-47.
30.	BUZILĂ, ȘTEFAN, <i>Nunta la țăranul român din jurul Năsăudului (V)</i> , nr. 7(47), pp. 43-47.
31.	BUZILĂ, ȘTEFAN, <i>Nunta la țăranul român din jurul Năsăudului (VI)</i> , nr. 8(48), pp. 55-58.
32.	* * * <i>Călușarul năsăudean jucat la Baden, lângă Viena, în anul 1868</i> , nr. 7(47), pp. 48-49.
33.	CERBULESCU, locotenent: <i>Frați români</i> , nr. 12(52), p. 7.
34.	CIUNTEREI, IOSIF: <i>Năcaz mare o fost, Doamne!</i> , nr. 6(46), pp. 55-57.
35.	CIUNTEREI, IOSIF: <i>Pe coclaurile Sângeorzului</i> , nr. 7(47), pp. 50-53.
36.	CIUNTEREI, IOSIF: <i>Pe coclaurile Sângeorzului</i> , nr. 8(48), pp. 59-60.
37.	CIUNTEREI, IOSIF: <i>Pe coclaurile Sângeorzului</i> , nr. 9(49), pp. 47-57.
38.	CIUNTEREI, IOSIF: <i>Pe coclaurile Sângeorzului</i> , nr. 11(51), pp. 49-57.
39.	CIUNTEREI, IOSIF: <i>Pe coclaurile Sângeorzului</i> , nr. 12(52), pp. 51-58.
40.	* * * <i>Conferința alegătorilor din comitatul Bistrița-Năsăud</i> , nr. 8(48), pp. 33-35.

41.	CRĂCIUN, ICU: <i>La mulți ani „Pisanii Sângeorzene”!</i> , nr. 10(50), p. 10.
42.	DĂRĂBAN, ALEXANDRU: <i>Poezia sângeorzană aservită comunismului în ziarul „Ecol”, nr. 1(41), pp. 50-60.</i>
43.	DĂRĂBAN, ALEXANDRU: <i>Document – Stadiul lichidării latențelor greco-catolice din cadrul Bisericii Ortodoxe Române și activitatea dusă în acest scop de protopopi și preoți</i> , nr. 3(43), pp. 55-58.
44.	DĂRĂBAN, ALEXANDRU: <i>Autori din Bistrița-Năsăud care au adus osanale regimului comunist în ziarul „Ecol”, nr. 4(44), pp. 41-61.</i>
45.	DĂRĂBAN, ALEXANDRU: <i>Document – Raport: situația manifestărilor religioase din județul Năsăud</i> , nr. 5(45), pp. 57-60.
46.	DĂRĂBAN, ALEXANDRU: <i>Sângeorzenii și memorandiștii Ioan Rațiu și Vasile Lucaciu</i> , nr. 6(46), pp. 23-26.
47.	DĂRĂBAN, ALEXANDRU: <i>Document – Biserica Ortodoxă Română și actul reîntregirii bisericii în județul Bistrița-Năsăud</i> , nr. 7(47), pp. 57-60.
48.	DĂRĂBAN, ALEXANDRU: <i>Dr. Leo Mureșan</i> , nr. 8(48), pp. 24-25.
49.	DĂRĂBAN, ALEXANDRU: <i>Morariu Iuliu-Marius, Restitutio Grigore Pletosu, Editura Eikon/Renașterea, Cluj-Napoca, 2014 (recenzie)</i> , nr. 10(50), p. 53.
50.	DĂRĂBAN, ALEXANDRU: <i>Fruntașul român Maxim Haliță din Sângeorgiul-român</i> , nr. 11(51), pp. 37-40.
51.	DĂRĂBAN, ALEXANDRU: <i>Sângeorzenii și Marea Unire</i> , nr. 12(52), pp. 19-24.
52.	*** <i>Din nordul Transilvaniei</i> , nr. 9(49), pp. 18-20.
53.	*** <i>Din Sângeorgiul-românesc ni se scrie</i> , nr. 6(46), p. 27.
54.	DOLOGA, DORIN: <i>Conscripția de dare a satului Sângeorz-Băi din anul 1750 (VII)</i> , nr. 1(41), pp. 11-17.
55.	DOLOGA, DORIN: <i>Voievozi, cnezi și juzi din Sângeorz-Băi</i> , nr. 2(42), pp. 13-16.
56.	DOLOGA, DORIN: <i>Primăria comunei Sângeorz-Băi</i> , nr. 3(43), pp. 23-27.
57.	DOLOGA, DORIN: <i>Aspecte istorice privind localitatea Sângeorz-Băi</i> , nr. 4(44), pp. 21-23.
58.	DOLOGA, DORIN: <i>Aspecte privind stațiunea Sângeorz-Băi până la 1914</i> , nr. 5(45), pp. 28-32.
59.	DOLOGA, DORIN: <i>Stațiunea Sângeorz-Băi în perioada interbelică</i> , nr. 6(46), pp. 28-30.
60.	DOLOGA, DORIN: <i>Descrierea hotarului comunei Sângeorz-Băi</i> , nr. 7(47), pp. 24-30.
61.	DOLOGA, DORIN: <i>Intrarea României în Primul Război Mondial</i> , nr. 8(48), pp. 36-37.
62.	DOLOGA, DORIN: <i>Lista alegătorilor din Sângeorz-Băi pentru Senat din anul 1919</i> , nr. 8(48), pp. 39-48.
63.	DOLOGA, DORIN: <i>Apele minerale de la Sângeorz-Băi</i> , nr. 9(49), pp. 31-33.
64.	DOLOGA, DORIN: <i>Revista „Pisanii Sângeorzene” la ceas aniversar</i> , nr. 10(50), p. 11.
65.	DOLOGA, DORIN: <i>Pompierii din Sângeorz-Băi</i> , nr. 10(50), pp. 35-36.
66.	DOLOGA, DORIN: <i>Tradiții militare ale localității Sângeorz-Băi</i> , nr. 11(51), pp. 41-45.
67.	DOLOGA, DORIN: <i>Localitatea Sângeorz-Băi și Marea Unire de la 1 Decembrie 1918</i> , nr. 12(52), pp. 13-18.
68.	DOMIDE, M.: <i>Sângeorgiu Român</i> , nr. 12(52), p. 36.
69.	GAVRILĂ, VOICHIȚA: <i>De la provocările cunoașterii la cercetare doctorală</i> , nr. 6(46), pp. 7-10.
70.	GAVRILOAIE, PREOT PAUL: <i>Antropologia genului: de ce femeie și bărbat</i> , nr. 11(51), pp. 15-17.
71.	HODOROGA, FLORIN; DĂRĂBAN, ALEXANDRU: <i>La ora unui mic bilanț aniversar</i> , nr. 10(50), p. 14.
72.	*** <i>Instalarea preotului din Feldru</i> , nr. 5(45), pp. 26-27.
73.	*** <i>Încă o dată fondurile grănicerești năsăudene</i> , nr. 8(48), pp. 15-20.
74.	LOGIN, SORIN: <i>Sângeorz-Băi</i> , nr. 2(42), pp. 41-54.
75.	MACAVEI, IOAN: <i>Năsăud, Caransebeș</i> , nr. 1(41), pp. 21-24.
76.	MACAVEI, IOAN: <i>Vae Victis!</i> , nr. 2(42), pp. 17-20.
77.	MACAVEI, IOAN: <i>Corespondența „Tribunei”</i> , nr. 3(43), pp. 11-12.
78.	MACAVEI, IOAN: <i>Corespondența „Tribunei”</i> , nr. 4(44), pp. 13-14.

79.	MACAVEI, IOAN: <i>Corespondența „Tribunei”</i> , nr. 5(45), pp. 17-20.
80.	MACAVEI, IOAN: <i>Spus-am adevărul?</i> , nr. 6(46), pp. 13-15.
81.	MACAVEI, IOAN: <i>O întâmpinare</i> , nr. 7(47), pp. 15-17.
82.	MACAVEI, IOAN: <i>Für standhaftes Ausharren...</i> , nr. 8(48), pp. 31-32.
83.	*** <i>Maiestatea Sa în Transilvania</i> , nr. 2(42), pp. 25-26.
84.	MAXIMINIAN, MENUȚ: <i>Felicitări! Unic! Surorile Hoza, de la muzică, la haina militară!</i> , nr. 8(48), pp. 9-10.
85.	MAXIMINIAN, MENUȚ: <i>O sângeorzancă, prima la Academia Tehnică Militară din București</i> , nr. 8(48), p. 11.
86.	*** <i>Măcelul de la Feldru (I)</i> , nr. 3(43), pp. 15-16.
87.	*** <i>Măcelul de la Feldru (II)</i> , nr. 4(44), pp. 18-20.
88.	*** <i>Mărturia unei absolvente cu 10 la Bac în 2012</i> , nr. 5(45), pp. 8-9.
89.	MIHĂILĂ, ANAMARIA: <i>Valențe culturale ale unui oraș cu „potențial”</i> , nr. 4(44), pp. 7-9.
90.	MIHĂILĂ, ANAMARIA: <i>Bojgăii din Maieru (I)</i> , nr. 5 (45), pp. 10-14.
91.	MIHĂILĂ, ANAMARIA: <i>Bojgăii din Maieru (II)</i> , nr. 6(46), pp. 48-52.
92.	MIHĂILĂ, ANAMARIA: <i>La multe numere de succes „Pisanii Sângeorzene”!</i> , nr. 10(50), p. 13.
93.	MOISIL, IULIU: <i>Băile alcalino-muratic de la Sângeorgiu Român</i> , nr. 12(52), pp. 38-48.
94.	MORARIU, IEROMONAH MAXIM (IULIU-MARIUS): <i>Un document important la o dispută confesională din localitatea Feldru, județul Bistrița-Năsăud, petrecută la finele secolului al XIX-lea</i> , nr. 7(47), pp. 33-36.
95.	MORARIU, IEROMONAH MAXIM (IULIU-MARIUS): <i>Adrian Onofreiu, Ioan Pinteș (ed.), George Coșbuc în documentele junimii năsăudene, Editura Născut Liber, Bistrița, 2016</i> , (recenzie), nr. 10(50), pp. 55-56.
96.	MORARIU, MAXIM (IULIU-MARIUS): <i>Revista „Pisanii Sângeorzene” la ceas aniversar</i> , nr. 10(50), p. 9.
97.	MUREȘAN, DR. LEO: <i>Apele minerale ale Sângeorgiului-român din nobilul district al Năsăudului...</i> , nr. 8(48), pp. 26-30.
98.	MUREȘAN, DR. LEO: <i>Apele minerale ale Sângeorgiului-român din nobilul district al Năsăudului...</i> , nr. 9(49), pp. 26-30.
99.	MUREȘAN, DR. LEO: <i>Apele minerale ale Sângeorgiului-român din nobilul district al Năsăudului...</i> , nr. 10(50), pp. 27-34.
100.	NAȘCU, VASILE: <i>Năsăud</i> , nr. 11(519), pp. 35-36.
101.	*** <i>Năsăudenii și Pronunțamentul de la Blaj</i> , nr. 9(49), p. 40.
102.	PAVELEA, LEON: <i>Din districtul Năsăudului</i> , nr. 1(41), pp. 18-20.
103.	PETRA - PETRESCU (NICOLAE): <i>Un învățător bun</i> , nr. 12(52), pp. 33-35.
104.	POP, MAXIM: <i>Educația colegială - I</i> , nr. 10(50), pp. 23-26.
105.	POP, MAXIM: <i>Educația colegială - II</i> , nr. 11(51), pp. 25-28.
106.	POP, PROF. MAXIM: <i>Corespondență</i> , nr. 9(49), pp. 16-17.
107.	POP, MAXIM: <i>Educația colegială - III</i> , nr. 12(52), pp. 31-32.
108.	POPA-ANDREI, DR. MIRELA: <i>Revista „Pisanii Sângeorzene”</i> , nr. 10(50), p. 7.
109.	PRECUP, EMIL: <i>Unchiul către nepot - I</i> , nr. 1(41), pp. 49-50.
110.	PRECUP, EMIL: <i>Unchiul către nepot - II</i> , nr. 2(42), pp. 7-9.
111.	PRECUP, EMIL: <i>Unchiul către nepot - II</i> , nr. 3(43), pp. 7-8.
112.	*** <i>Profesorul Maxim Pop</i> , nr. 9(49), pp. 13-15.
113.	RUS, VIOREL: <i>Județul Bistrița-Năsăud în anii regimului dictatorial al lui Nicolae Ceaușescu (1965-1989)</i> , nr. 10(50), pp. 39-46.
114.	SÂNGEORZAN, AURICA: <i>Trimis-o împăratu' carte - Înrolarea soldaților</i> , nr. 12(52), pp. 9-12.
115.	SCRIDON, OCTAVIAN: <i>O târzie aducere aminte</i> , nr. 1(41), pp. 44-46.
116.	SCRIDON, OCTAVIAN: <i>O târzie aducere aminte. Altceva despre Eminescu: iubirea lui</i> , nr. 3(43), pp. 39-42.
117.	SCRIDON, OCTAVIAN: <i>Octavian Goga - un popas liniștitor</i> , nr. 5(45), pp. 42-44.

118.	SCRIDON, OCTAVIAN: <i>8 august 1601 – Crima de la Turda</i> , nr. 6(46), pp. 36-37.
119.	SCRIDON, OCTAVIAN: <i>Frontul Național Studentesc</i> , nr. 9(49), pp. 43-44.
120.	SCURTU, ELISABETA: „ <i>Pisaniii Sângeorzene</i> ”, <i>izvor de cultură</i> , nr. 10(50), p. 8.
121.	*** <i>Serbare aniversară a înființării districtului Năsăud</i> , nr. 7(47), pp. 37-39.
122.	SOHORCA, IUSTIN: <i>Jurnal de front (V)</i> , nr. 1(41), pp. 35-43.
123.	SOHORCA, IUSTIN: <i>Jurnal de front (VI)</i> , nr. 2(42), pp. 31-40.
124.	SOHORCA, IUSTIN: <i>De ce nu înaintăm?</i> , nr. 11(51), pp. 9-11.
125.	*** <i>Soții Bârsan arestați</i> , nr. 4(44), p. 24.
126.	STOICA, S., <i>Statistica sanitară a cercului Rodna-Veche</i> , pp. 17-22.
127.	*** <i>Transilvania</i> , nr. 7(47), pp. 31-32.
128.	TOMESCU, GHEORGHE: <i>Document</i> , nr. 12(52), p. 8.
129.	UIUIU, ALEXANDRU: <i>Contribuții someșene la spiritualitatea națională</i> , nr. 10(50), p. 8.
130.	*** <i>Un student de la Cluj luptă cu sistemul pentru „păstrarea identității românești”</i> , nr. 10(50), pp. 49-51.
131.	UZA, DAN-GEORGE: <i>Gromovnic, file de poveste</i> , nr. 8(48), pp. 49-52.

